Holland

EENIGE OPMERKINGEN

OVER

EEDEN IN DEN N. I. ARCHIPEL.

PROEFSCHRIFT

DOOR

J. H. W. B. VISSER.

LEIDEN,
S. C. VAN DOESBURGH,
1893.

V.

EENIGE OPMERKINGEN OVER EEDEN IN DEN N. I. ARCHIPEL.

EENIGE OPMERKINGEN

OVER

EEDEN IN DEN N. I. ARCHIPEL.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

DR. C. P. TIELE,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GODGELEERDHEID,

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN

op Vrijdag 7 Juli 1893, des namiddags te $4\frac{1}{2}$ uren

DOOR

JOHAN HENDRIK WARNAR BERNARD VISSER,

GEBOREN TE PADANG.

LEIDEN. — S. C. VAN DOESBURGH.

1893.

For Tx

✓

7/23/29

Aan mijne Ouders.

INHOUD.

De eed is eene Godsdienstige handeling waardoor hij, die iets te beloven of te verklaren heeft, al 't aardsche uit zijne gedachten bant en uitsluitend zijn blik richt op den almachtigen en alwetenden God, hem oproept als: getuige, en voor 't geval van onwaarheid spreken als: wreker 1).

Deze definitie van den zuiver Christelijken eed doet ons terstond zien dat men met een onderwerp te doen heeft, dat zich gedeeltelijk op godsdienstig terrein beweegt.

Ten allen tijde toch, bij alle volken, vinden we eene vereering terug van iets onbekends. Bij deze zijn 't de onverklaarbare natuurelementen: vuur, licht, die aangebeden worden, bij gene zijn 't de hemellichamen: zon, maan en sterren, die eerbied en ontzag afdwingen. Hier, waar de zoogenaamde geopenbaarde godsdiensten gelden, is 't God de Schepper van hemel en aarde de alomtegenwoordige, die door ieder belijder van een godsdienst wordt verheerlijkt.

Daar, waar de mensch minder ontwikkeld is en, nog niet zich verdiept hebbende in philosophische beschouwingen over 't ontstaan van alles wat hem omringt, zich alleen bezig houdt met dat wat zich in zijne onmiddellijke nabij-

1) SUSAN, Eedsquaestie, pag. 28.

heid bevindt, daar is 't de nagedachtenis van zijne overledene voorvaderen, die door hem vereerd wordt. Hij smeekt geen onbekend wezen om hem behulpzaam te zijn in zijne rooftochten, tot het verkrijgen van zijn dagelijksch brood; neen 't zijn die dappere voorouders, die bekwame jagers die hij smeekt met hem te zijn.

Hoe verschillend nu ook de opvatting van alle menschen die zich op aarde bevinden mag zijn, bij allen vindt men eene vereering van iets onbekends; een uitvloeisel, zou ik willen zeggen, van 't gevoel dat iedereen bezielt, 't: „Hoe gering ben ik tegenover die groote natuur." Bij alle volken dus vindt men in den zin, zooals ik hierboven zeide, een godsdienst terug.

Uit de definitie van den eed, hiervoren aangehaald, die van algemeene toepassing is, welken naam men ook aan de opgeroepen hoogere of hoogste macht schenkt, zagen we dat God als getuige, als wreker wordt opgeroepen.

Hoe komt het dat men juist bij eeden God, Allah, enz. aanroept? Dit toch is dunkt me gemakkelijk te verklaren. Immers honderd malen hoort men in 't dagelijksch leven zeggen: 't Is heusch zoo, 't is waarachtig waar, en andere sterkere uitdrukkingen.

Aan de spits van al die sterke uitdrukkingen nu staat de aanroeping van 't hoogste wezen dat men kent; de mensch stelt zich daardoor in contact met dengene die hem het heiligst is 1).

Het verwondert mij dan ook niet dat vele goedgeloovige Christenen indertijd er op aangedrongen hebben het herhaaldelijk aanwenden van den eed hetzij te beperken, hetzij hem in de procedure af te schaffen, daar 't voor hen een

---

1) SUSAN, Eedsquaestie, pag. 28.

doorn in 't oog was telkens en telkens Gods bijstand in te roepen bij de geringste zaken.

Dat er veel te zeggen is voor de afschaffing van den eed, is volgens mijne meening zeker waar, doch 't is mijn idee niet dat in dit opstel toe te lichten 1).

De taak, die ik mij opgelegd heb, is, na te gaan, hoe de eeden in den N. I. Archipel worden afgelegd, voorts of die volkomen overeenstemmen met de Mohammedaansche eeden en ten slotte stel ik mij nog voor eenige opmerkingen over den Chineeschen eed in het midden te brengen.

Vóór ik overga tot eene nadere beschouwing van den Mohammedaanschen eed en van dien in den N. I. Archipel in gebruik, zou ik in 't kort de wetsartikelen die op deze eeden slaan willen nagaan. Het zijn dan: art. 14 wet Algemeene Bepalingen en art. 415 Strafvord. voor Raden van Justitie en art. 420 van 't zoogenaamde Inlandsch Reglement, welke beide laatste naar art. 14 A. B. verwijzen.

Art. 14 A. B. luidt: de eedsaflegging waar die, hetzij in, hetzij buiten rechten gevorderd wordt, geschiedt overeenkomstig de godsdienstige wetten en gebruiken van elken bijzonderen landaard of gezindte. Wanneer die wetten of gebruiken meer dan eene wijze van eedsaflegging als verbindend erkennen staat 't, voor zooveel 't den gerechtelijken eed betreft, ter beslissing van den rechter, op welke dier wijzen dezelve zal worden afgelegd.

De inhoud der beide andere genoemde artikelen heeft

---

1) Ik wilde alleen wijzen op den strijd, die reeds eeuwen lang gevoerd wordt over 't al of niet handhaven van den eed. Zie F. G L. STRIPPELMANN, Der Christliche Eid.

betrekking op de wijze, waarop gehandeld moet worden, wil men art. 14 A. B. toegepast zien.

Deze 3 artikelen geven duidelijk te kennen, dat waar er van Inlanders, Chineezen e. a. sprake is, hun adat gehandhaafd zal worden; daarop toch slaat volgens mijne meening „overeenkomstig de godsdienstige wetten en gebruiken van elks bijzonderen landaard", want 't tweede woord „gezindte" kan geen betrekking hebben op Inlanders of Chineezen. Deze toch kennen geen gezindten. Gezindte beteekent „Kerkgenootschap" en in Indië bestaan geen kerkgenootschappen onder de Inlanders die hen voorschrijven hoe de eed moet worden afgelegd, evenmin als hier te lande dat voor de Hervormden is voorgeschreven 1).

Terwijl nu deze artikelen de adat willen handhaven, grijpen andere artikelen, voorkomende in de Reglementen op de Strafvordering voor de Raden van Justitie en op Strafvordering voor de Inlandsche Rechtbanken, juist in de adat in. Art. 289 Inl. Regl. en Art. 375, 2e lid Strafv. voor R. v. Just. schrijven voor, dat elke getuigenis met *eede gesterkt* en afgelegd moet zijn overeenkomstig de *vormen* bij dit Reglement voorgeschreven.

Dit nu strijdt volkomen tegen de adat, immers deze kent wel als bewijsmiddel 't getuigenbewijs en bij uiterst zeldzame gevallen den eed als zelfstandig bewijsmiddel, doch getuigenbewijs met eeden versterkt is onbekend 2). Voor 't getuigenbewijs heeft de adat zeer minutieuse bepalingen omtrent den persoon die getuigenis af mag leggen, evenals dat in 't zuiver Moslimsch recht geschiedt.

Welke zijn nu de vormen in deze Reglementen voorgeschreven?

---

1) SUSAN, Eedsquaestie. Pag. 90.

2) VAN HASSELT, Volksbeschrijving van Midden-Sumatra, pag. 234.

Nergens zie ik een vorm voorgeschreven. Wel echter eene verwijzing „naar de wijze zijner godsdienstige gezindheid". Dit woord gezindheid is dan volgens mijne meening op te vatten als gewoonte, adat. Immers in onze Nederlandsche wetten is 't nu vrijwel aangenomen 1) dat dit woord genootschap beteekent, en zooals ik zooeven reeds zeide, is daarvan geen sprake bij de inlanders.

Gezindheid dus is op te vatten in hare gewone dagelijksche beteekenis van gevoelen, welk gevoelen door langdurig te gelden geworden is — gewoonte, adat.

De andere artikelen over den eed handelende, bevatten telkens weer dezelfde uitdrukking. Zie slechts 256, 3e lid Inl. Regl. 139, 3e lid Strafvord. voor Raden van Justitie.

Voor deze artikelen geldt dezelfde opmerking.

Het 2e lid van art. 14 A. B. wijst er op, dat er verscheidene soorten 2) van eedsafleggingen bestaan en laat dan aan den Rechter over, ingeval van gerechtelijke eeden, de keuze welke dier eedsafleggingen hij wil toegepast zien. Wat art 24 A. B. 2e lid nu bedoelt, wordt in art. 420 Inl. Regl. uitgewerkt, voor de rechtspraak die uitgeoefend wordt door de in het Inlandsch Reglement genoemde Rechters. Eene onmogelijkheid is 't echter dat bij de Raden van Justitie diezelfde wijze van handelen gevolgd wordt. Immers art. 415 spreekt alleen over de eedsaflegging der Chineezen en spreekt niet over Inlanders. Mocht zich dus 't geval voordoen dat men Inlanders in een Moskee den eed wilde laten afleggen, dan is dat bij de Raden van Justitie niet mogelijk 3). Dit is een leemte die nog steeds in de wet bestaat.

---

1) SUSAN, Eedsquaestie, pag. 44, 87, 64.

2) Zie o. a. FORBES, Naturalist's Wanderings, pag. 182.

3) Zie LION, Strafvord. voor Raden van Justitie op art. 415.

MOHAMMEDAANSCHE EED.

Bij de behandeling van dezen eed heeft men te onderscheiden vier scholen die zich in 't Mohammedaansche Recht hebben ontwikkeld. Dit zijn die van:

1e No'mân ibn Thâbit aboe Hanifat.
2e Mâlik ibn Ânis.
3e Mohammad ibn Idris asj-Sjâfi'î.
4e Aboe Abd' Allah Ahmad ibn Hanbal.

Van deze vier scholen is die van Sjafi'i de meest verspreide in onzen Archipel, terwijl de andere er minder bekend zijn. In tallooze kleinigheden verschillen deze scholen zeer in interpretatie vau het recht. Zooveel 't mij mogelijk is, zal ik telkens aangeven waar zoo'n afwijking voorkomt, ten opzichte van de eeden en wat daarmee samenhangt.

Voor de Sjafiitische school heb ik de Minhadj at Talibin geraadpleegd en VAN DEN BERG's Beginselen van het Mohammedaansch Recht.

Voor de Malekietische school zal ik verwijzen naar de Explorations de l'Algerie en daarvan 't onderdeel, dat getiteld is: Précis de Jurisprudence musulmane van M. PERRON, terwijl ik voor Hanefitisch Recht VON TORNAUW: Das Moslemische Recht en Hedaya, A Commentary on the Mussulman Laws van CH. HAMILTON raadpleegde. De Hanbalitische school, van zeer weinig belang voor den Archipel, heb ik niet opgenomen in de vergelijkingen.

In de alleroudste tijden heerschte in Arabië een Polytheïsme, hetwelk later door de leer van MOHAMMED verdrongen is

en plaats maakte voor een Monotheïsme bij uitnemendheid. Het veelgodendom uitte zich in vereering van maan en sterren.

Benevens deze werden nog tal van andere Goden aangebeden 1). Een recht Heidensche toestand. Later, zooals ik zeide, verkondigde MOHAMMED zijn leer en zag na eenigen tijd dat de Islam in Arabië overheerschenden invloed uitoefende.

Allah wordt nu de hoogste God en aangeroepen om, zoo geloften of eeden werden afgelegd, als getuige en wreker op te treden. Volgens de drie bekende scholen is 't nu zelfs streng verboden te zweren bij de oude Goden van Arabië zooals: bij Ozza of Lat; doet men 't toch dan begaat men een misdaad 2).

Allah, dus de eenige God, is ook de eenige die men mag aanroepen bij 't afleggen zijner eeden.

Hoe wordt nu de Mohammedaansche eed in zijn eenvoudigsten vorm afgelegd?

Volgens de Sjafiitische school is de eed: het doen van eene verklaring met aanroeping van God wat op deze wijze aangegeven wordt: Wallahi of Billahi of Tallahi.

Een tweede eenvoudige vorm is, dat men zweert bij een der eigenschappen van Allah, b.v: bij hem die niet sterft, bij hem die mijn leven in handen heeft 3).

De Hanefitische school, zegt v. TORNAUW 4), neemt als den eenvoudigsten vorm van eed aan, dat men bij zijne

---

1) VON KREMER, Geschichte der herrschenden Ideeën des Islams, pag. 2.

2) Exploration de l'Algerie, Précis de Jurisprudence musulmane II, 182.

3) Minhadj, III, 127.

4) VON TORNAUW, Das Mosl. Recht, pag. 186.

verklaring alleen den naam van Allah aanroept, verder niets; de eeden die afgelegd worden onder 't aanroepen van *enkele* eigenschappen van Allah, op den Koran of op heilige plaatsen gedaan, zijn ongeldig; van een gansch andere meening is de schrijver van de Hedaya, deze zegt dat de gewone eedsaflegging is die welke geschiedt met de aanroeping van den naam van Allah, doch ook is er een eed zoo men zweert „bij den Goedertierene, Almachtige", omdat deze de eigenschappen van Allah zijn welke 't meest genoemd worden. Andere eigenschappen dan deze, Kracht en Barmhartigheid (Rachman Rahiem) worden niet gebezigd tot 't afleggen van eeden. Wat betreft de eedsaflegging op den Koran en heilige plaatsen zijn de beide schrijvers gelijkluidend: dat ze niet toegestaan wordt. (Hedaya IV, 496).

Het Malekitische recht neemt als eenvoudigsten eed aan, dien welken de Sjafiiten ook als zoodanig beschouwen 1).

In rechten wordt, volgens hen, meestal de formule gebruikt, luidende: Ik zweer bij God, den eenigen God.

Hebben Joden of Christenen een eed af te leggen, dan schrijven de drie rechtsscholen voor, dat 't formulier zal luiden, voor den Jood: Ik zweer bij den eenigen God, die aan Mozes den Pentateuch openbaarde. Voor den Christen luidt 't formulier: Ik zweer bij den eenigen God, die aan Jezus 't Evangelie openbaarde.

Andere vormen van eedsaflegging zal ik vermelden waar ik spreek over de bijzondere eeden. Wel zij hier vermeld, dat deze gewone eeden worden geacht verschillende kracht te hebben al naarmate ze afgelegd zijn in de Moskee bij 't preekgestoelte, op heilige dagen, dan op een gewonen

---

1) Explor. de l'Algerie, Précis de Jurisprudence musulmane II, 180. V. 323.

dag en niet in de Moskee. Ook kan de qâdhî den eed verzwaren door hem die zweert te dwingen niet alleen Bismillah te zeggen, doch daarbij nog te voegen een of meer eigenschappen van Allah, b.v. Bismillah arrahman 1).

Wie zijn bevoegd eeden af te leggen?

Volgens de Sjafiiten zijn bevoegd: zij die meerderjarig zijn, en in 't volle genot van hunne verstandelijke vermogens en niet onder den invloed van dwang of bedrog handelen 2).

Geldt 't afleggen van een eed eene kwestie, die op 't vermogen betrekking heeft, dan wordt tevens vereischt, dat men vrije beschikking hebbe over dat vermogen. In deze vereischten verschillen de 3 scholen niet.

Voorts moet men weten, dat wat men bezweert, geen leugen is. Bezweert men een leugen dan maakt men zich schuldig aan een valschen eed, begaat een groote zonde en heeft er zich hiernamaals over te verantwoorden; legt men echter uit dwaling een valsche verklaring onder eede af, dan krijgt men geen straf van Allah.

De Koran zelf geeft dit aan. Zie Koran II, 225; III, 71; XVI, 93, 94, 96; XXXVIII, 43.

Volgens de Malekieten zijn zelfs valsche eeden geoorloofd zoo men 't leven van een Muzelman redden kan. Ook 't leven van een vreemdeling mag op deze wijze gered worden 3).

Onder de vereischten, zagen we, wordt ook genoemd: „het hebben van gezond verstand." Is de mensch dus krank van zinnen dan zal hij geen eed kunnen afleggen; is hij

1) van den Berg, Beginselen van het Moham. Recht, pag. 223.

2) Idem, idem pag. 223.

3) Exploration de l'Algerie, Précis de Jurisprudence Musulmane, II 549. von Tornauw, Das Mosl. Recht, pag. 186.

krank van lichaam dan zal de qâdhî tot hem komen of eenige personen zenden die den zieke op 't ziekbed den eed afnemen.

Is men stom dan wordt volgens v. TORNAUW 1) een wijze van eedsafneming gevolgd, die ons zeer sterk doet denken aan de meest gewone wijze van eedsaflegging in den Archipel, 't zoogenaamde minoem soempah, wat, letterlijk vertaald, eed drinken beteekent. Er wordt een stukje hout genomen, daarop schrijft de qâdhî den eed en legt dat dan in een kom met water, zoodat na een poosje de geschreven eed verdwijnt. Het water, waarin de eed dan als het ware opgelost is, zal de stomme moeten drinken 2).

Tot 't afleggen van den eed moet men ook vrij man zijn, zoodat kinderen, vrouwen, slaven geen eed kunnen afleggen dan met toestemming van hun vader, echtgenoot en heer 3).

't Spreekt van zelf dat als de vrouw tot echtscheiding ageert zij geen toestemming van den man te vragen heeft 4). In dit geval, volgens 't Malekitisch recht, en in de gevallen waarin de vrouw met toestemming van den man een eed aflegt, zal zij dit niet doen op dezelfde wijze als mannen, zij kan namelijk den eed afleggen terwijl men haar niet ziet doch wel hoort, zoodat zij verborgen blijft voor 't oog der mannen 5).

Wie neemt in rechten den eed af?

---

1) De Hedaya meldt niets omtrent een dergelijke eedsaflegging.

2) Zie ook een dergelijk soort van eedsaflegging in 't Mozaïsch Recht. MICHAELIS, 't Mozaïsch Recht V, pag. 285.

3) v. TORNAUW, pag. 186.

4) Zoo vrouwen nimmer hun huis verlaten dan zal, volgens 't Malekitisch recht, de qâdhî eenige personen zenden om den eed aan de vrouw in huis af te nemen. Zij verschijnt dan niet ter terechtzitting.

5) Exploration de l'Algerie, Précis de Jurisprud. Musulmane V 326.

De eed moet worden afgelegd voor en op last van den qâdhî, en hij wordt alleen dan opgelegd wanneer er een vermoeden bestaat dat aangevuld moet worden 1). De gevallen waarin er geacht wordt vermoeden te bestaan zijn met groote zorg uitgewerkt.

De qâdhî 2) is de alleen rechtsprekende rechter. Uiterst zelden neemt hij assessoren, doch hij pleegt wel personen te raadplegen.

Hij oordeelt ganschelijk naar de indrukken, die hij tijdens 't proces ontvangt. Schijnt hem de eisch te onrechtvaardig dan zal hij terstond den eischer of eene vermaning geven dan wel een correctioneele straf toedienen, hetzij geeselslagen, hetzij gevangenisstraf. Doordat de qâdhî zoo'n bizondere positie inneemt waren de vereischten om als zoodanig benoemd te worden zeer streng 3).

Men heeft zich echter in Moslemsche landen daaraan volstrekt niet gehouden, zoodat dientengevolge de rechtspraak er zeer bedroevend is 4).

De qâdhî heeft zich te houden aan de voorschriften welke gegeven zijn voor 't bewijs. Als bewijsmiddelen nu gelden: Gerechtelijke bekentenis, getuigen en eed 5).

Het tweede is wel het voornaamste bewijsmiddel en de eed wordt, zooals we zagen, slechts als aanvulling gebezigd.

Het proces gaat zeer eenvoudig in zijn werk: de zaak wordt voorgedragen door den eischer en de gedaagde kan

---

1) v. d. Berg, Beginselen v. h. Moh. R. 223.

2) v. d. Berg, Beginselen v. h. Moh. R. 207 enz.; v. Tornauw, Das Mosl. R. 196; Exploration de l'Algerie, Précis de Jurisprudence Musulmane V 124.

3) Zie v. d. Berg p. 208 en Tornauw 196. Hedaya II 615, Minhadj III 364.

4) v. d. Berg, Beginselen v. h. Moh. Recht, pag. 214.

5) Idem idem, pag. 218.

nu bekennen of ontkennen. In 't eerste geval is er geen sprake van 't doen van eeden, doch in 't tweede geval wel. De eischer zal in de meeste gevallen twee getuigen moeten aanbrengen. Kan hij dat niet, dan zal de rechter den gedaagde opdragen, dat hij de ongegrondheid van den eisch bezwere.

Is de eischer daarentegen in staat *één* getuige aan te voeren dan zal deze getuige zijne verklaring moeten doen en 't daarna den eischer geoorloofd zijn een eed af te leggen om als het ware den tweeden getuige te vervangen.

Heeft de eischer twee getuigen en blijft er één weg, dan kan de qâdhî de komst van den ander afwachten of, zoo de eischer daarin bewilligt, den gedaagde den eed opdragen.

Heeft dit laatste plaats dan zal de gedaagde den eed over kunnen dragen aan den eischer of hij kan zonder den eed over te dragen van de eedsaflegging afzien 1).

Legt de gedaagde echter den eed af dan is de strijd beslist en eindigt hij ten gunste van den gedaagde.

Wordt de eed teruggewezen en wil eischer den eed niet afleggen dan wordt weer beslist ten gunste van den gedaagde.

Ingeval deze van de eedsaflegging afziet, dan zal de qâdhî hem tot driemalen toe verzoeken den eed te zweren. Weigert hij dan nog, dan wordt ten gunste van den eischer beslist.

In dit laatste geval wordt onvoorwaardelijk ten gunste van eischer beslist volgens Aboe Hanifat, doch volgens Sjáfi'i eerst nadat de eischer zijn onvoldoend bewijs door een eed aangevuld heeft 2).

---

1) Zie v. TORNAUW, Das Mosl. R. pag. 198.

2) v. D. BERG, Beginselen v. h. Moh. R., pag. 224.

Waar en *hoe* wordt deze gewone eed afgelegd?

De qâdhî's nemen den eed af en wel ter terechtzitting.

Waar nu worden die terechtzittingen gehouden?

Volgens Sjafi'i 1) *niet* in de Moskee, doch op een plaats waar veel volk bij elkaar komt, dus b.v. op de markt. Volgens de Malekitische school 2) kunnen de zittingen gehouden worden in 't hof van de moskee opdat zoowel moslemen als ongeloovigen en vrouwen, welke laatste onrein kunnen zijn, voor den rechter kunnen verschijnen. Op groote feestdagen is 't echter verboden om aldaar zitting te houden.

De Hanefieten wijzen als plaats voor den qâdhî de moskee aan. De meest geschikte daarvoor is de djâmi' of masdjid djami', d. w. z. de voornaamste moskee in de stad, die waarin elken Vrijdag 't algemeen gebed gehouden wordt 3).

De qâdhî heeft als hij zitting houdt 4) zijn gelaat, volgens de Malekitische leer, gewend in de richting van de ka'bat (tempel van Mekka), zoodat de partijen die voor hem staan den rug naar de mihrâb 5) gekeerd hebben. Volgens de Hanefieten 6) is het juist andersom.

Hij, die den eed aflegt, doet dat staande en roept dan plechtig Allah aan.

Deze wijze van eedsaflegging zal wel in 't leven geroepen

---

1) Minhadj III, pag. 374.

2) Exploration de l'Algerie, Précis de Jurispr. Musulm. II, 138.

3) Hedaya II, 620. v. Tornauw pag. 196 is van een andere meening.

4) Exploration de l'Algerie, Précis de Jurisprud. musulm. V, 325.

5) In de moskeeën is de richting van de Ka'bat of Kaäba den geloovigen door eene nis, Mihrâb genaamd, aangewezen. v. d. Berg, Beg. v. h. Moh. Recht p. 32.

6) v. Tornauw, Das Mosl. Recht pag. 196 en tevens aldaar de noot wat betreft de plaatsing v. d. qâdhî vlg. 't Sjafiit. Recht.

zijn door MOHAMMED. Want men placht in die dagen alles zoo te doen, zooals de profeet 't voordeed.

Een andere wijze, waarbij men de handen op den Koran legt, is een vorm van eedsafneming van lateren datum. Immers tijdens 't leven van MOHAMMED bestond er nog geen Koran. De eerste officieele verzameling van Koranverzen werd onder Osman bijeengebracht. Ten tijde van Sjafi'i schijnt deze wijze van eedsaflegging in zwang gekomen te zijn 1).

Ar Rabi ibn Sulaiman al Muradi, leerling van Sjafi'i, vertelt ons, dat deze gezegd zou hebben: „onder de rechters in verschillende streken zijn er die getuigen doen zweren bij den Koran en dit is goed."

Evenzoo zekere Mutarrif ibn mâzin, die zegt dat Ibn az-zubair eveneens getuigen den eed op den Koran liet afleggen.

Heb ik terloops reeds gesproken over verzwaringen van den gewonen eed; hier, waar over de verschillende wijzen van eedsaflegging gesproken is, vinde thans een meer uitvoerige vermelding dier verzwaringen hare plaats.

Op drieërlei wijzen kan de eed worden versterkt:

Ten eerste, door den tijd, ten tweede, door de plaats, waar men hem aflegt en ten derde, door den inhoud van den eed zelf 2).

Wat betreft den tijd, dan zijn de eeden, gedaan op Vrijdag nà het middaggebed, plechtiger dan die op andere dagen. Evenzoo de eeden tijdens de maand Ramadhân en op den dag van 't groote feest voor 't einde der Vasten.

1) Ibn Kallikan's biographical Dictionary I, 519; III, 363.

2) V. D. BERG, Beginselen v. h. Moh. Recht 223. — Exploration de l'Algerie, Précis de Jurispr. Musulm. V, 325. — v. TORNAUW, pag. 187.

Wat betreft de plaatsen, welke den eed meer kracht verleenen, deze zijn die welke in elke stad de heiligste zijn, alzoo de moskee en aldaar 't liefst de plaats dicht bij den preekstoel. Te Mekka is die heilige plaats gelegen tusschen de Ka'bat aan de zijde waar de zwarte steen staat, en het preekgestoelde van Ibrahim; te Jerusalem is de heilige rots de aangewezen plaats ter aflegging van duurzame eeden.

Den inhoud van den eed kan men, ten derde, versterken en dan luidt hij als volgt: In naam van den eenigen God, van den goedertierenen, barmhartigsten, straffenden, overwinningverschaffenden, verlichter van 't lot der schuldigen, den verschaffer van goederen en geschenken, den alwetenden, den wrekenden en van hem, voor wien alles wat verborgen is zichtbaar is.

Volgens 't Malekitisch recht wordt de eed in de moskee niet altijd bij 't preekgestoelte afgelegd, want is deze in 't midden der moskee dan geschiedt zulks niet aldaar, doch bij de mihrâb 1).

Bijzondere Eeden.

Heb ik in de voorgaande pagina's getracht iets over de gewone eeden te zeggen, thans eenige woorden over den vervloekingseed bij overspel en den 50 maligen eed, die afgelegd wordt bij doodslag en moord.

Hoe is de vervloekingseed ontstaan? 2)

Hoe wordt hij afgelegd en wat zijn de gevolgen? Deze drie vragen staan mij te beantwoorden.

---

1) Zie noot 5, pag. 13.

2) GUST WEIL, Der Prophet, sein Leben und seine Lehre, pag. 273. SALE, Preliminary discourse to the Koran, pag. 159.

Het doen ontstaan van dezen bijzonderen eed wordt toegeschreven aan MOHAMMED. Namelijk UWEIMAR was MOHAMMED gevolgd naar Tabuk, had zijne vrouw achtergelaten en vond haar, nadat hij 4 maanden was weggebleven, zwanger terug. Hij klaagde dientengevolge zijne vrouw bij MOHAMMED aan, getuigen waren echter *niet* voorhanden, die zijn klacht konden bevestigen.

Zij hield vol dat zij geen overspel gepleegd had. MOHAMMED *moest* eene beslissing geven en ziet, Allah kwam hem te hulpe, de Koranverzen Sura XX: 6—10 werden hem geopenbaard:

6) „Zij die hunne vrouwen beschuldigen en geen andere getuigen dan zich zelven kunnen voorbrengen, zullen 4 maal voor God zweren, dat zij de waarheid spreken.

7) En een vijfde maal, om de vervloeking Gods over zich in te roepen, indien zij gelogen hebben.

8) Men zal de vrouw geen straf opleggen, indien zij 4 malen voor God zweert dat haar man gelogen heeft.

9) En een vijfde maal den toorn Gods over zich inroept indien het door haar man beweerde waar is."

Nadat nu MOHAMMED deze openbaring ontvangen had, liet hij beide partijen voor zich komen in de moskee, na 't Açr gebed, en daar beide partijen voet bij stuk hielden bezwoeren beiden dat zij gelijk hadden. Na deze plechtigheid verklaarde MOHAMMED hen gescheiden.

Deze eed wordt alleen toegelaten indien 't bewijs, dat anders geleverd moet worden voor overspel, niet geleverd is.

Het bewijs voor overspel nu is in 't Mohamm. recht al zeer moeielijk te leveren. Dit hebben de Moslimsche vrouwen te danken aan AÏSCHA, vrouw van MOHAMMED.

Deze werd van zinâ beschuldigd. MOHAMMED geloofde 't niet of beter, wilde 't niet gelooven en verklaarde toen,

dat hij eerst dan daaraan geloof zou slaan, wanneer er vier mannelijke ooggetuigen van 't plegen van het feit zouden kunnen worden bijgebracht. 't Is te begrijpen dat op die wijze de schuld van AÏSCHA niet te bewijzen viel, evenmin als van de meesten in dit geval, want gewoonlijk zullen de bedrijvers van die misdaad niet zoovele getuigen daarbij roepen.

Dit over het ontstaan van den vervloekingseed.

Hoe wordt de eed afgelegd? 1).

De man moet den eed, dien de rechter hem voorzegt, 4 maal herhalen 2). Hij luidt: Bij God ik verklaar zeker te zijn dat deze mijne vrouw schuldig is aan overspel.

Indien de beschuldigde er bij staat wijst men op haar; is zij er niet bij, dan is men verplicht haar naam en afkomst duidelijk te vermelden, zoodat geen twijfel omtrent de persoon mogelijk is.

Ten 5^en^ male zwerende, roept de echtgenoot de vervloeking Gods over zich in, zoo hij liegt.

Indien er een kind uit het beweerde overspel is geboren, dan is de echtgenoot bevoegd telkens bij elken eed, dien hij uitspreekt, te voegen: „Het kind is onwettig, hiervan ben ik de vader niet."

De vrouw van haar kant zweert dan 4 malen: Bij God ik verklaar dat mijn echtgenoot liegt, den 5^en^ keer roept zij over zich den toorn Gods in.

Deze eeden worden, om ze plechtiger te maken, op de heiligste plaatsen afgelegd, b.v. Moskee, heilig graf enz.

---

1) Hedaya I, 347.
Exploration de l'Algerie, Précis de Jurisprudence Musulm. III, 54. Minhadj III, 29.

2) Uitspreken van 't formulier kan in elke taal geschieden volgens de Sjafiitische school.

in tegenwoordigheid van vier moslemen die opzettelijk voor dat doel vereenigd zijn 1).

Hij die den eed afneemt (qâdhî) moet beginnen de echtgenooten te wijzen op de straffen die ze hiernamaals zullen ondergaan zoo ze liegen en trachten hen te verzoenen, schandaal te doen vermijden en God vergiffenis te vragen, want steeds zal één der echtgenooten onwaarheid spreken zoo geen van beiden van de eedsaflegging afziet. Bij 't afleggen van den vijfden of laatsten eed wordt ieder der echtgenooten nogmaals voorgehouden dat zij vooral de waarheid moeten spreken.

De vrees voor de straffen hiernamaals moet dus de waarheid voortbrengen. Wel is 't nu te begrijpen, dunkt me, dat de vrouw al is 't waar dat ze overspel gepleegd heeft, zich ten zeerste bedenkt de waarheid te zeggen waar hier op aarde haar eene steeniging wacht.

Wat zijn de gevolgen van deze eedsaflegging?

Asj-Sjâfi'î zegt 2):

1e Het huwelijk wordt ontbonden 3);

2e De man ontloopt zoo hij dezen eed aflegt de lijfstraffen, welke gesteld zijn op beleediging;

3e De vrouw wordt gesteenigd, zoo ze den eed weigert; zij ontloopt de steeniging, zoo ze den eed aflegt;

4e Het vaderschap van den echtgenoot wordt ontkend;

5e Nooit mag er meer een huwelijk tusschen partijen gesloten worden.

---

1) Minhadj III, 31.

2) Idem III, 32.

Explorat. de l'Algerie, Précis de Jurispr. Musulm. III, 59.

3) Volgens sommigen is 't huwelijk door de vervloeking ontbonden, volgens de Hanefieten eerst door de verklaring van den qâdhî, dat het huwelijk ontbonden is. Hedaya I, 348.

Wat nu betreft de Hanefitische en Malekitische school, deze verschillen onderling en met de Sjafiitische school slechts in enkele kleine formaliteiten. Zoo schrijft de Hanefitische school volgens VON TORNAUW voor, dat de qâdhî met den rug naar de ka'bat moet gekeerd zijn, terwijl de partijen voor hem staan, ter rechterzijde de man en links de vrouw. De overige formaliteiten zijn evenals zij door de Sjafiitische school worden opgegeven.

Ook nog hierin verschillen de scholen, dat o. a. de Hanefieten eene intrekking van den eed toelaten en dientengevolge den man vrijlaten weer zijne vrouw tot zich te nemen zoo zij intusschen niet met een ander gehuwd is (Hedaya I, 349).

De Malekitische school zoowel als de Sjafiitische vereischen ten zeerste, dat in de formules geen andere woorden gebruikt worden dan die welke voorgeschreven zijn voor den eed 1).

De vijftigmalige eed.

Deze eed 2) was reeds bekend voor den tijd van den Islam. Hij staat in nauw verband met de bloedwraak, de vergelding die bij woeste stammen in gebruik was. MOHAMMED, die deze instelling bij zijne Arabieren als 't ware in merg en been gedrongen vond, zag geen kans haar uit te roeien. Hij handhaafde haar daarom doch bracht haar onder regelen, hij heeft echter, zooals M. PERRON zegt, haar daardoor nog uitgebreid.

---

1) Exploration de l'Algerie, Précis de Jurisprud. Musulm. III, 49 en vlg.
Minhadj III, 30.

2) Exploration de l'Algerie, Précis de Jurisprudence Musulmane V, 460 en vlg.

Immers oudtijds was een roover vogelvrij en hij die hem doodde had geen kwaad te duchten, door die regelen echter wordt voor 't dooden van *elken* Muselman of talio of bloedgeld geeischt. De dijat (bloedgeld), welke voor de talio in de plaats kan komen, is eveneens van vóór islamitischen tijd. De Arabische schrijvers melden ons, dat het ontstaan er van toe te schrijven is aan ABD AL MOTTALIB, die zijn zoon ABD-ALLAH offeren wilde 1).

De vijftigmalige eed wordt afgelegd in geval van moord en doodslag en, volgens de Malekieten en Sjafiiten, dan alléén zoo er zware vermoedens zijn dat de klager terecht zijn klacht inbracht.

Hoe luidt 't formulier van dien eed?

Deze eed behoort steeds te beginnen met de verklaring „Ik zweer bij God" of alleen „bij God" en, al naar gelang hij opgedragen wordt aan klagers of aan gedaagden, zal hij luiden: Bij God, deze persoon is gestorven aan de wonde hem toegebracht door A. of Ik zweer bij God, dat ik dien persoon niet gedood heb 2).

Wie zijn de personen die den eed afleggen?

Zij die er belang bij hebben bloedwraak te provoceeren of bloedgeld te eischen, dus de familie of zij die daarvoor in de plaats treden. Zij zijn:

1°. De zoons, kleinzoons enz. 2°. De vader, grootvader enz. 3° De broers, hunne zonen enz. 4°. Ooms, hunne zonen enz. 5°. De oudooms, hunne zonen enz. 6°. De patronen van vermoorde vrijgelatenen en ten slotte de vrouwen als: de dochter en hare dochters, de moeders, tantes enz.

---

1) Het bloedgeld is gesteld op 100 kameelen. Waarom dit getal genomen is, is verklaard in de overlevering van ABD AL MOTTALIB'S offer. TOLLENS, De Koran, Inleiding VII.

2) Explor. de l'Algerie, Précis de Jurisprudence Musulmane V, 544.

Vrouwen mogen, zoo er een moord heeft plaats gehad, echter geene vervolging instellen, zoolang er mannelijke bloedverwanten van den zelfden graad of van naderen graad aanwezig zijn. Indien b. v. broer en zuster beiden gerechtigd zijn tot vervolging dan zal in dergelijk geval de vergiffenis van den broeder *alleen* voldoende zijn om de talio te ontgaan. Doet zich echter een geval voor, dat eene vrouw in naderen graad van bloedverwantschap tot beleedigde partij staat en schenkt zij vergiffenis dan zal behalve hare vergiffenis ook nog die van een man (bloedverwant) noodig zijn om aan de bloedwraak te ontsnappen.

Verder heeft men, volgens 't Malekitisch recht, nog bijzondere gevallen te onderscheiden: 1) b. v. indien, volgens 't zeggen van een paar betrouwbare getuigen, een moordenaar zich teruggetrokken heeft onder eene groep menschen, dan zal indien men niet weet wie de schuldige is, deze gansche groep verplicht zijn, en wel ieder persoon afzonderlijk, vijftig eeden te doen, om van de talio vrij te komen; nadat allen den eed afgelegd hebben, zullen ook allen bij moeten dragen tot het saâmbrengen van het bloedgeld. Immers 't is zeker dat *een* onder hen gelogen heeft en allen moeten dan daarvoor boeten. Aldus wordt geoordeeld indien er kwestie is van moord. Heeft men te doen met gewonen doodslag, dan zullen de â'k'ila 2) der bovengenoemde personen 't bloedgeld moeten betalen.

Indien, in geval van gewonen doodslag, er slechts één getuige is, die gezien heeft dat de doodslager zich onder

---

1) Explor. de l'Algerie, Précis de Jurisprudence Musulmane V, 472.

2) »Dans la coutume, on entend par â'k'ila les a'acib qui sont les héritiers, parents directs, héritiers directs."

Explorations de l'Algerie, Précis de Jurisprudence Musulmane II, 653.

een groep menschen verborgen heeft en hij niet herkend is, dan zullen de bloedverwanten van den gestorvene vijftig eeden mogen zweren, dat één dezer menschen de moordenaar is en dan moet betaling van bloedgeld volgen. Hier bij deze gevallen dus heeft de moordenaar zich schuil gehouden te midden van andere menschen, thans een geval waarin dat niet is geschied.

Dan heeft men mede te onderscheiden of men te doen heeft met doodslag of met moord. In 't eerste geval zullen de erfgenaam of de erfgenamen den eed afleggen en wel alle de 50 eeden of ieder naarmate zijne erfportie is 1). Is eene vrouw alleen erfgename dan zal zij ook tot het doen der eeden kunnen worden toegelaten. Wordt door de verdeeling der eeden 't getal gebroken, zoodat bijv. een persoon $33\frac{1}{3}$ en de andere $16\frac{2}{3}$ eed zou moeten doen, dan legt hij of zij, die 't grootste gebroken deel verkrijgt, *één* eed meer af, dus in casu de een 33 en de ander 17 eeden. Indien de breuken gelijk zijn, bijv. $16\frac{1}{2}$, dan krijgt ieder 17 eeden voor zijne rekening. Zoo in geval van doodslag de erfgenamen allen weigeren den eed af te leggen, dan kan hij opgedragen worden aan de â'k'ila 2) van den moordenaar. Heeft deze geen â'k'ila dan zal hij zelf geroepen worden om den 50maligen eed te zweren 3).

In het tweede geval, van moord, dan zijn steeds twee mannelijke bloedverwanten noodig voor 't verrichten van den eed, onverschillig of ze erfgenaam zijn of niet. In dit geval zal nooit een vrouw mede kunnen helpen tot 't afleggen der eeden en heeft, zooals M. Perron zegt, de ver-

---

1) Explor. de l'Algerie, Précis de Jurispr. Musulmane V, 477.
2) Idem, idem. V, 546.
3) Idem, idem. V, 479.

slagene geen andere familieleden dan vrouwen, dan moet de eed overgedragen worden aan den beschuldigde.

Is de verslagene een vrijgelatene en heeft hij geene bloedverwanten die voor hem kunnen opkomen, dan zullen de heeren, die hem hebben vrijgelaten, den eed kunnen doen.

Nu kan zich ook het geval voordoen, dat iemand slechts *een* bloedverwant heeft, dan kan deze zich doen assisteeren in 't afleggen der eeden.

Hij die zich laat bijstaan mag geen grooter aantal eeden afleggen dan 25. Zoo hij dus *één* helper neemt heeft hij 25 eeden te doen, neemt hij 2 helpers dan zal er een proportioneele verdeeling plaats hebben.

Het Sjafiitische Recht schijnt dezelfde wijze als hierboven gemeld te volgen 1).

Wanneer zijn er zware vermoedens?

Deze toch zijn vereischt 2) zooals we hiervoren zagen en doen zich voor b.v. in gevallen als de volgende: Een slachtoffer wordt gevonden in een kamp of dorp van zijne vijanden, of wanneer een troep menschen vlucht een bloedend lijk achterlatende. In deze omstandigheden rust een zwaar vermoeden op de bewoners van 't dorp en op die vluchtenden.

Is er niet gestreden bij de ontmoeting van twee moslimsche karavanen en wordt er later op de plaats hunner ontmoeting een gedoode aangetroffen, dan rust er een zwaar vermoeden op de karavaan, waartoe hij hoorde.

Zoo ook wanneer een moslim, meerderjarig en vrij zijnde,

---

1) Minhadj III, 190, 191.

2) Minhadj III, 189. Explorations d'Algerie, Précis de Jurisprudence Muselmane V, 462.

heeft gezegd: Ik ben door A. getroffen, dan zal dat bericht geloofd worden, zelfs indien het door een ongodsdienstig mensch wordt aangebracht. Nu is echter noodig, dat deze verklaring door 2 getuigen wordt bevestigd en dat de overledene niet geaarzeld en terstond den naam van A. genoemd heeft. In zoo'n geval is er zwaar vermoeden dat de verklaring waarheid behelst.

Verder nog zal eene verklaring van *één* getuige, doch deze moet dan een goed moslim zijn en van onbesproken gedrag, of van *verscheidene* slaven en vrouwen een zwaar vermoeden opleveren, doch in deze laatste gevallen (volgens sommige geleerden), alleen zoo deze personen afzonderlijk gehoord zijn,

Nog andere omstandigheden, zwaar vermoeden opleverende, zouden hier bijgevoegd kunneu worden, doch kortheidshalve verwijs ik daarvoor naar de Exploration de l'Algerie. Précis de Jurisprudence musulmane V, 461 volg.

Hoe wordt de eed afgelegd?

Volgens de Sjafiiten is het geen vereischte, dat hij die de eeden aflegt ze achter elkander opzegt, want 't kan b.v. geschieden, dat hij in zwijm valt, en dan mag hij, nadat hij tot zich zelf gekomen is, de nog ontbrekende uitspreken.

Eenigszins anders is de eedsaflegging volgens de Malekitische school 1). De wijze waarop zij volgens hen moet geschieden is verschillend, al naar mate men te doen heeft met opzettelijken of niet-opzettelijken doodslag.

In 't eerste geval 2), stel dan eens dat er eenige bloedverwanten zijn, dan zal eerst N°. 1 zweren, daarna N°. 2 en vervolgens N°. 3 en 4 ieder één eed, enz. tot alle de

1) Explorations de l'Algerie, Précis de Jurisprud. Musulmane II, 482.
2) Idem, idem. V, 475.

eeden afgelegd zijn. Men heeft dit gedaan opdat men spoedig zou weten of beklaagde van de talio bevrijd zal zijn, immers zoo er slechts één is die vergiffenis schenkt dan is zij niet meer mogelijk.

Anders is 't bij niet-opzettelijke dooding, daarvoor kan alleen bloedgeld geeischt worden en daarom laat men hierbij ieder zijn aantal eeden achter elkaar uitspreken.

Welke zijn de gevolgen van den eed?

Volgens de Sjafiiten 1) heeft de aflegging ten gevolge dat er bloedgeld moet betaald worden zoowel in 't geval van moedwilligen doodslag, als wanneer die door onvoorzichtigheid is geschied.

Vroeger (Minhadj at Talibin III, 193) was asj-Sjâfi'î van meening dat deze eedsaflegging voldoende was om talio te verkrijgen, ingeval van moord, doch hiervan is hij terug gekomen en vereischt tot 't verkrijgen daarvan, hetzij bekentenis, hetzij de getuigenis van twee ter goeder faam bekend staande personen.

De gevolgen die, volgens 't Malekitische recht 2), de eedsaflegging in 't leven roept, zijn talio in 't geval van moord, de bedrijver of de bedrijvers moeten echter bekend zijn, een bloedgeld in 't geval er niet met moedwil gehandeld is.

Ten slotte nog eene opmerking:

De 50 malige eed wordt alleen ingeroepen zoo men te doen heeft met het neerleggen van een Mohammedaan, die vrij is. Om het bloedgeld te verkrijgen voor het dooden van een slaaf, ongeloovige of van een foetus, waarvan men de geboorte te vroeg verwekt heeft, kan men volstaan met *één* eed 3).

---

1) Minhadj III, 193.

2) Précis de Jurisprudence Muselmane V, 487.

3) Idem, idem. V, 488.

Na deze bespreking der gewone en bijzondere eeden zij het mij ten slotte vergund nog iets mede te deelen over het geval zoo er een valsche eed wordt afgelegd.

Hij die ter terechtzitting zich hieraan schuldig maakt 1) wordt gestraft met ta'zîr, d. w. z. hem wordt naar willekeur, al naarmate de rechter wil, 't zij gevangenisstraf, 't zij een vermaning, 't zij zweep- of rotanslagen toegediend. Deze straf door 't wereldlijk gezag opgelegd wordt zonder vorm van proces toegediend 2).

Hierdoor is echter nog niet volkomen met hem afgerekend want hij heeft eene zonde begaan en moet zich nu nog van die zonde als het ware schoonwasschen; daarvoor dient nu de kaffârat, wat letterlijk niets anders beteekent dan reinigen, wasschen 3).

Deze kaffârat of verzoening bestaat in: 't vrijmaken van een slaaf die aan zekere vereischten moet voldoen; in 't geven van voedsel aan zeker getal armen of in 't verstrekken van kleeren aan zeker aantal behoeftigen, of in 't vasten gedurende eenige dagen.

In de verschillende scholen komen echter kleine verschilpunten voor bij 't nakomen van die kaffârat.

Volgens de Sjafiitische school 4) is men verplicht ten eerste een slaaf, muzelman zijnde en die nog in staat is te werken voor zijn heer, vrij te laten. Kan men dat niet, dan eerst mag men aan 10 armen ieder 1 moudd voedsel geven,

1) De meineed wordt evenals alle misdrijven bewezen door bekentenis, getuigen of eed.

2) Exploration de l'Algerie, Précis de Jurisprudence Muselmane VI, 108. v. D. BERG, Beginselen v. h. Moh. Recht, pag. 224, 223 noot 1, 79. VON TORNAUW, Das Mosl. Recht 186, Aanmerking.

3) VON TORNAUW, Das Mosl. Recht 190.

4) Zie SNOUCK HURGRONJE. Gids 1884 Februari. v. D. BERG. Beginselen v. h. Moh. Recht, 79.

of aan 't zelfde getal kleedingstukken verschaffen, die bestaan in een compleet stel, volgens 't begrip dat men in die landen daar aan hecht. Kan men dit tweede eveneens niet volbrengen dan wordt men eerst toegelaten om te vasten en wel drie dagen. Die drie dagen behoeven echter geen drie achtereenvolgende te zijn.

Vrijwel gelijk aan de Sjafiitische voorschriften zijn die der Malekieten. 1) Eerstens moet men aan 10 armen voedsel verschaffen, één moudd per persoon.

Deze school laat ook toe, dat men die maat voedsel vervangt door 2 rit'l brood, welke hoeveelheid dan gelijk is aan één moudd graan, ook mag men 10 armen tweemaal op voedsel onthalen, telkens moeten ze geheel verzadigd van tafel gaan. Dit kan geschieden op één dag, doch 't mag ook op verschillende dagen geschieden. De armen moeten *dezelfde* personen zijn.

In de tweede plaats volgt, zoo men 't eerste niet verstrekken kan, het verschaffen van kleeren aan 10 armen welke evenals 't voedsel niet van inferieure qualiteit mogen zijn. Die kleeren moeten alle van dezelfde grootte zijn, berekend voor een volwassen persoon, zoodat als er onder de 10 armen een kleine jongen is, hij ook een vol kleed ontvangt, doch dat hem natuurlijk te groot is. Het idée is, dat men een bepaalde som geeft in kleeren, men mag er dus niet bij profiteeren, om zoo er personen klein van gestalte zijn, kleine zaken te geven.

Dan volgt 't vrijlaten van een slaaf en ten slotte, zoo men de drie voorgaande voorschriften niet kan tot stand brengen, 't vasten gedurende een tijd van 3 dagen. Ook

---

1) Exploration de l'Algerie, Précis de Jurisprudence Muselmane II, 186 en vlgg.

wijst PERRON in zijn Exploration de l'Algerie er op, dat de kaffârat ongeldig is, zoo men bv. 5 armen voedsel geeft en 5 armen kleeren verstrekt. Het moet steeds voor alle tien dezelfde praestatie zijn.

1) Het Hanefitische recht laat de kaffârat slechts toe bij een bepaald soort eeden 2) en dan bestaat zij uit:

1°. 't Voedsel geven aan 10 armen welk voedsel van dezelfde soort moet zijn als de eedsaflegger en zijne familie gebruikt.

2°. het geven van kleeren, aan tien armen; men kon echter volstaan met één kleedingstuk.

3°. het vrijlaten van een slaaf; kan men geen dezer drie voorschriften volbrengen dan moet men drie achtereen volgende dagen vasten.

Hiermede ben ik aan 't slot gekomen van mijn overzicht over den Mohammedaanschen eed, zooals die pleegt afgenomen te worden in de zuiver Moslimsche landen, thans eenige opmerkingen over den eed, zooals die in den Archipel door inlanders wordt afgelegd.

EEDEN IN DEN N. I. ARCHIPEL.

Het is een algemeen bekend feit dat de Islam zich over geheel den Archipel verspreid heeft. Men zou dus geneigd zijn te denken, waar 't eeden betreft, die zich toch op godsdienstig terrein bewegen, dat 't geloof overheerschend daarop zijn invloed heeft doen gelden en overal de zuiver Mohammedaansche eed zou worden gevolgd. Dit is echter volstrekt niet 't geval.

---

1) Hedaya I, 500, noot.

2) Idem. 493.

De Islam van de kusten uit landwaarts binnengedrongen is, niettegenstaande den ijver zijner belijders, niet in staat geweest de oude godsdienstige instellingen en begrippen te verbannen, ook al waren deze lijnrecht in strijd met de door MOHAMMED gegeven praecepten. Men denke slechts aan het Sumatraansche erfrecht (de adat kamanakkan), 1) aan het ten huwelijk vragen van den man door de vrouw (mendjapoet) en aan zooveel andere thans nog in zwang zijnde met den Islam zeker geheel strijdige gebruiken 2).

Bij de eedsformulieren kan men wel zien dat de Islam bekend is, doch de formaliteiten, die men bij 't afleggen volgt, wijzen sterk op oud-inlandsche gebruiken.

Doch hierover later.

De inlander, of hij is Javaan, Maleier, Dajak of Alfoer, heeft zijn eigen begrippen over godheid en godsdienst.

Hij staat op dien trap van ontwikkeling, dat zoowel de meest als de minst ontwikkelde heilig overtuigd is, dat er geesten, spoken zijn die zich steeds om hem bewegen, welke hem goed en kwaad kunnen doen.

Hij gelooft verder ook, dat er onder die geesten wezens zich bevinden, die vroeger menschen zijn geweest en komt zoo ook op 't denkbeeld dat tegen hen ook menschelijke middelen te baat kunnen genomen worden teneinde hunne kwade invloeden af te weren.

Zijne voorstelling van de hemelsche wezens en ook van de hoogste godheid, die hij zich denkt en vereert gaan dus in de grootste mate mank aan een grof anthropomorphisme.

---

1) V. D. HOEVELL. Tijdschrift Ind. Taal-, Land- en Volkenkunde, XXVI, p. 530.

2) Oudtijds gold wel in Arabie 't matriarchaat, doch na invoering van den Islam is dat verdwenen. Zie A. WILKEN, Het matriarchaat bij de oude Arabieren.

Een aardig voorbeeld van het zich beschermen tegen kwade invloeden geeft ons de heer GRAMBERG 1) in zijn opstel: „Het beëedigen in Indie":

„'t Was zitting van het omgaand gerecht te Bangkallan op 't eiland Madura. Er was een moord gepleegd. Nog een hoofdgetuige zou moeten worden verhoord. Deze, dien we ARPAT zullen noemen, was reeds vroeger door den hoofddjaksa in voorloopig verhoor genomen, en had de zaak als ooggetuige nauwkeurig medegedeeld. Wat gebeurt er echter op de terechtzitting?

De man treedt voor. Zijt ge ARPAT? Ja. Wilt ge zweren dat gij de waarheid en niets dan de waarheid zult verklaren? Toen hij ook dit bevestigend had beantwoord trad de Hoofdpenghoeloe met de gewone deftigheid op hem toe, nam zijn, in een geel zijden foudraal gewikkelden, Koran ter hand en hield den eed aan den getuige ernstig voor; deze sprak den priester woord voor woord na, terwijl de Koran hem boven 't hoofd werd gehouden. Is nu de getuige meineedig dan zal de kracht der vervloeking door den Koran in 't lichaam van den schuldige dringen. Hij krijgt allerlei ongelukken en sterft eindelijk rampzalig. Allah laat zich niet ongewroken.

Na deze eedaflegging werd ARPAT ondervraagd en zie: hij verklaarde totaal niets van de zaak af te weten. Hij was n.l. omgekocht door de familie van den dader en zweeg.

Was hij nu niet bevreesd voor den toorn van Allah?

Wel neen, deze inlander zag in Allah een menschelijk wezen, welks toorn hij af kon wenden door een hard voorwerp, een klapperdop, op zijn hoofd te plaatsen. Immers hij had onder zijn hoofddoek zulk een schaal gelegd en

---

1) Ind. Gids 1879, Deel II, pag. 781, 788.

Gods toorn stuitte, volgens zijne meening, hierop af. ARPAT kon zoovele valsche eeden doen als hij wilde zonder schade van den Allerhoogste daarbij te duchten."

Dit is *één* voorbeeld van dien aard, dat echter met vele andere zou kunnen versterkt worden.

Niet minder heeft men bij 't afleggen van eeden te kampen met het bijgeloof en de daaruit ontstane vrees. B.v. SIDIN heeft te getuigen omtrent een zaak tegen KROMO. KROMO weet dat, hij weet ook dat zij beiden bijgeloovig zijn en laat aan SIDIN in 't geheim weten, dat hij zeer krachtige middelen heeft (djimats) 1) om hem in 't verderf te storten zoo hij naar waarheid tegen hem durft te getuigen. Deze middelen zijn bv. tanden van overledenen, die indertijd machtig waren op aarde, of een wervel of beentje van een of ander krachtig dier en dergelijke.

SIDIN nu, ten zeerste bevreesd voor de rampen die hem die djimats kunnen bezorgen, aarzelt niet, niettegenstaande hij vooraf beëedigd is, om den rechters de grofste leugens op de mouw te spelden.

Dan nog verkeeren vele beklaagden in de heilige overtuiging, dat sommige djimats in staat zijn hen 't geheugen te ontnemen. Tijdens de terechtzitting frommelen zij dan hun djimat tusschen de vingers, opdat hij toch goed werke. Met dergelijke omstandigheden heeft men nu te kampen zoo men achter de waarheid wil komen.

Zulke begrippen hebben verreweg de meesten der inlanders. Ook het Christendom is niet in staat geweest dat bijgeloof te verdrijven. Was 't waar dat de Christen-inlanders met het Christendom ook tevens den hoogeren trap van ontwikkeling verkregen, waarop het meerendeel der

---

1) Djimat = amulet, talisman.

Christenen over 't algemeen staat, dan zou men iets mogen hechten aan de eeden door hen afgelegd. Doch het is verre van daar.

Zendelingen kunnen ons de meest zonderlinge verhalen dan ook doen over dien christeneed, door Inlanders afgelegd. Meestal luidt deze laatste:

„Sabenar toeloenglah Allah jang maha koeasa pada koe", wat een letterlijke vertaling is van 't Hollandsche: Zoo waarlijk helpe mij God almachtig.

Dit formulier nu is al zeer slecht, immers de eed moet zijn eene aanroeping van God als getuige, doch tevens ook om als *Wreker* van den leugen ons te treffen met zijn vloek. Het zou daarom veel beter zijn het formulier te laten luiden: „Dilanatkan Allah sama saja", wat letterlijk beteekent: Moge Allah mij verdoemen. Allah dan in den zin van den Christelijken God.

Dit toch zal op den inlander meer indruk maken dan dat hij Allah ter hulpe roept om hem den eed te laten afleggen.

Doch laat ons terugkeeren tot de eeden, door de niet-christen-inlanders afgelegd. Men kan die verdeelen in drie soorten:

I. Zij die zuiver Mohammedaansch zijn;

II. Zij die gemengd Mohammedaansch en Heidensch zijn;

III. De zuiver Heidensche Inlandsche eeden.

Tot een dezer drie soorten kan men volgens mijne meening alle eeden, in Indië door Inlanders afgelegd, brengen.

I. Den zuiver Mohammedaanschen eed ziet men toegepast door hen, die meer dan de groote menigte in den geest van den Islam zijn doorgedrongen, door hen die stipt de dagelijksche gebeden verrichten en alle verdere formaliteiten van hun geloof in practijk brengen, zoo b. v. door de Hadji's, die uit ware vroomheid het Heilige land hebben bezocht.

Zij zullen, wordt van hen een eed gevorderd, met eerbied Allah's naam uitspreken en hem tot getuige roepen van hetgeen zij verklaren.

Is de priester, welke bij een rechtbank als eedsafnemer fungeert, zulk een vroom man, dan zal 't formulier, dat hij anderen ter bezweering voorhoudt, ook daarvan doen blijken en dus zuiver Mohammedaansch zijn.

Is hij echter minder godsdienstig ontwikkeld en heeft hij zich niet boven den traditioneelen gedachtengang zijner landgenooten kunnen verheffen dan zal het eedsformulier door hem uitgesproken van gemengden aard zijn.

II. Dergelijke formulieren zijn talrijk in den Archipel, zij wijzen er op dat de Islam bekend is, doch tot heden niet krachtig genoeg was om 't oude volksgeloof te verdringen.

Duidelijk voorbeeld van dergelijken gemengden eed levert ons die, welke nog wel in de Padangsche bovenlanden pleegt afgenomen te worden.

Hij luidt: 1) Dami Allah, dami rasoel Allah, dami Qoraän, tiga poeloeh djoez, sabanjak baris diatas, sabanjak nitiq di bawah, sabanjak baris dan tasjdid.

Diatas tidaq berpoetjoeq, dibawah tidaq beroerat, tengah tengah digiriq koembang, kaätas tidaq boleh angin, kabaroeh tidaq boleh ajer, sapandjang pandjang tali sakanjang kanjang banteng, sagadji hamba jang bertaroeh pirit ini, dapat di koetoeki segala soempah jang hamba seboetkan ini.

Het eerste gedeelte van dit formulier „Bij God, bij den profeet van God, bij den KORAN met zijne dertig onderdeelen, bij zijne teekens (diakritische) zoovele er zijn boven en beneden de letterteekens enz. duidt op Islamitischen invloed. Het verdere gedeelte te beginnen bij: Diatas tidaq

1) Tijdschrift v. Ind. Taal-, Land- en Volkenkunde, XXVI, p. 536.

enz. is de oude adateed en behelst een zware vervloeking. Degeen die den eed aflegt wordt vergeleken bij een boom, de inhoud komt op 't volgende neer:

Boven verkrijge ik geen uitspruitsels, beneden schiete ik geen wortel, in 't midden worde ik doorboord door houttorren; boven vange ik geen wind, beneden verkrijge ik geen water; alle mijne familieleden zonder voorbehoud 1) mogen worden getroffen door de eeden die ik thans afleg.

Eene andere wijze van eedsaflegging, onder de Maleiers op Sumatra's Westkust gevolgd, is, wat formulier betreft, wel vrij zuiver Mohammedaansch, doch de handeling er bij gevolgd, om wierook te branden, zooals bij zuiver inlandsche eeden pleegt te geschieden, wijst ons op een zuiver inlandsch gebruik.

Bij dezen eed moge men het Islamitische bestanddeel grooter noemen dan het Inlandsche, dit laatste geheel verdrongen heeft de Islam echter niet.

Het bedoelde formulier luidt: 2)

Wallahi, Billahi, Tallahi. hamba maoe menerangkan dengan loeroes, apa hakim tanja kapada hamba, tiada hamba melebehi atau mengoerangi.

Kalau hamba berdoeto, dimakan Qoräan, tiga poeloeh djoez.

Wat beteekent: bij God, ik zal naar waarheid antwoorden op al hetgeen de rechters mij zullen afvragen, ik zal niets (in strijd met de waarheid) toevoegen, noch iets verzwijgen. Als ik lieg, moge ik door den Koran met zijne dertig onderdeelen worden vervloekt.

Gaat men zuidelijker dan vindt men in Benkoelen en in de Lampongsche Districten ook elementen in de eedsafleg-

1) Dit is de waarschijnlijke bedoeling van sepandjang pandjang tali enz.

2) Tijdschrift v. Ind. Taal-, Land- en Volkenkunde, XXVI, p. 531.

ging, die wijzen op Mohammedaanschen invloed, doch alleen zijn die te vinden in de kuststreek; verder het binnenland in, daar zijn de inlanders nog belijders van het oude volksgeloof. 1)

Op Java, waar de Islam vrij wel algemeen 2) aangenomen is, zou men eveneens denken, dat er voor den Mohammedaanschen eed één formulier bestond, doch dat is niet zoo. De eed wijzigt zich ook naar het bijgeloof der bevolking 3).

Somtijds is het een vervloekingseed, dan weer niet. Soms spreekt de priester *alleen* 't formulier uit en wordt dit slechts bevestigd door den te beëedigen persoon, dan weer wordt de eed woord voor woord nagezegd.

De eed in gebruik bij de rechtspleging 4) voor de onderdanen van den Soesoehoenan van Soerakarta verloochent zijn Mohammedaansche afkomst niet. De priester neemt dien af, zittende met zijn gelaat naar 't oosten.

Hij die den eed doet zit tegenover hem met het gezicht naar 't westen.

Achter den eedsaflegger staat iemand met den Koran in de handen, welken hij hem boven 't hoofd houdt. De priester leest nu het eedsformulier voor, wat de ander, woord voor woord, nazegt: „Bij Allah, buiten wien geen ander Heer is, die alle verborgenheden kent en alles was zichtbaar is ziet, die milddadig in de wereld en liefelijk in den hemel is, die alle geheimen en waarheden kent, bij Hem en bij

---

1) In Benkoelen b.v. vereeren de bewoners van de Oeloe (binnenlanden) Déwa's, onderscheiden in Dêwa nating njawa (die het leven geven) en Déwa kepojangan (pojang d. z. voorouders).

2) Badoej's zijn nog geene Moslemen.

3) W. DE GELDER: Het Inl. Strafrecht, II, p. 71.

4) Tijdschrift voor N. I. Rechtsplegiug aan het hof van den Soesoehoenan, VI, 1, p. 99.

den profeet Gods zweer ik, dat ik wezenlijk niet schuldig ben. Bij God en zijnen profeet zweer ik, dat de toorn Gods mij moge treffen indien ik onwaarheid spreek, dat alsdan de toorn Gods mij moge treffen, dat ik niet moge genieten de zegen van den profeet Gods en die zijner vier apostelen Aboebakar, Omar, Osman en Ali. Dat ik ook niet moge genieten den zegen van al de schriftgeleerden die in Java begraven zijn alsmede die van den Soesoehoenan te Soerakarta. Dat de verzadiging van 't voedsel, 't welk ik gebruik, verdroge en eer de kleeren, welke ik draag, verslijten, de toorn Gods mij treffe indien ik onwaarheid zeg."

Veel overeenkomst dus met den verzwaarden eed, zooals die op pag. 15 voorkomt, doch 't slot is toch weer inlandsch.

III. Zuiver Heidensche inlandsche eeden zijn alsnu te vermelden. —

Op sommige plaatsen in Madura 1) stellen de inlanders al zeer weinig prijs op den Mohammedaanschen eed. Ze hechten daar meer waarde aan eeden op 't gebeente of bij de graven van zekere heiligen afgelegd. Evenals de Madureezen, zoo denken ook vele andere bewoners van onzen Archipel er over.

De oud-inlandsche eeden blijven daarom nog steeds onder hen van kracht.

De Battaks 2) plegen in 't algemeen den eed af te leggen door 't afhakken van den kop van een kikvorsch terwijl zij bij die handeling de hevigste vervloekingen tegen zich zelf inroepen. De Karo-Karo Battaks nemen een weinig ongekookte ontbolsterde rijst, eenig zout, een stukje kurkuma, een weinig zwarte peper, en dit alles met water en palmwijn in ééne kom gemengd. Dit mengsel wordt aan hem

---

1) W. DE GELDER, Inl. Strafrecht, II, 91.

2) WILKEN. Bijdragen Taal-, Land- en Volkenkunde 1883.
DE HAAN. Verh. Bat. Gen., Deel XXXVIII, blz. 16.

die den eed zal afleggen gegeven. Hij drinkt het uit, zeggende, dat de inhoud van die kom hem den dood moge brengen zoo hij onwaarheid spreekt.

Deze vorm van eedaflegging komt zeer veel voor in den archipel en heet minoem soempah in 't Maleisch, nginom tjor in 't Balineesch 1), en bij Alfoeren van Boeroe ino sasi = zout drinken, om reden bij hen zout hoofdbestanddeel van de vloeistof is.

De inhoud van 't geen gedronken wordt, moge bij 't eene volk anders dan bij 't andere zijn, de strekking van alle die eeden is dezelfde en komt hierop neer, dat de inhoud van 't geen in den kom is den drinker moge verderven 2), indien zijne eed valsch is.

Een andere wijze, welke gevolgd wordt door vele Indische volken en boven reeds werd aangestipt, is 't zweren bij heilige graven. Meestal is dat een graf van een stamvader. Zoo b. v. De Lampongers 3) zweren allen bij den stamvader van hun boeai = familie.

Op Java worden eveneens eeden op heilige graven (kramat) afgelegd.

Is het gebruik van eeden zweren op 't graf van den voorvader bekend in de Lampongs en in Benkoelen; het eed afleggen op de aarde zelf, is aldaar eveneens in zwang 4). Hij die den eed aflegt slaat driemaal met de hand op den grond.

Dergelijke eeden komen ook voor bij de Redjangers in

---

1) P. L. VAN BLOEMEN WAANDERS. Tijdschrift voor Taal-, Land- en Volkenkunde. 1859, Deel VIII, pag. 210.

2) Marsden 204 over de Redjangers.

Voor Timoreezen, Verhandel. Bat. Gen., Deel XXXVI pag. 194.

Boeg. en Makass., Matthes, Makass. Chrestomatie 666.

3) Tijdschr. N. I. 14e Jaarg. II, Deel 262.

4) HORST. Ind. Gids 1880, I, 982.

't Palembangsche 1) en bij de Alfoeren in de Minnahassa, doch deze laatsten plegen gewoonlijk een ander soort eed af te leggen welken ik later mededeelen zal.

Zeide ik zooeven dat op Java in 't algemeen de eed Mohammedaansch getint is, nu bij de vermelding van de zuiver Inlandsche eeden vinde ook eene vermelding de eed door de Badoej's afgelegd.

Deze wonen geheel afgezonderd van de andere bewoners van 't eiland en houden zich streng van hen gescheiden, de mogelijkheid is echter denkbaar, dat zulk een Badoej voor den landraad moet verschijnen. In zoo'n geval moet hij een eed afleggen en wel volgens zijne godsdienstige gezindheid. Wat weten wij evenwel daarvan? De schrijvers over de Badoej's 2) melden ons dat deze nooit een eed afleggen. 't Is hen voorgeschreven niet te liegen, doen zij 't, welnu dan worden ze uit den stam gebannen. 't Is zelfs zoo bij hen gesteld, dat men geene getuigen noodig heeft om zijn klacht te versterken. Daarbij ook zal geen Badoej, een misdrijf gepleegd hebbende, zich zelf ontzien, en er rond voor uitkomen. Wordt hij echter voor den landraad geroepen dan zal hij wel degelijk eed *moeten* afleggen. Men heeft daarom voor zulk een geval een formulier gemaakt, dus luidende:

„Aing sabener-bener na lamoen bohong sa oemoer hiroep hanten djadi melak pare" wat beteekent: Voorwaar als ik lieg, dan mag ik lijden dat ik mijn leven lang geen rijst meer plant.

Of deze eed nu op iemand veel indruk zal maken, betwijfel ik zeer en in dit speciale geval, waar de eedaflegger absoluut geen idee ervan heeft wat een eed is, geloof ik zelfs, dat hij gerust achterwege kon blijven.

1) Marsden, 243.

2) JUL. JACOBS en J. J. MEIJER, De Badoej's, pag. 23.

Waren de Tengereezen in 't Oostelijk deel van Java vroeger zeer exclusief, tegenwoordig hebben ze zich meer vermengd met de rondomwonenden en verbreidt zich daardoor de Islam ook meer en meer onder hen; evenwel twijfel ik niet of de eeden, door hem afgelegd met aanroeping van den geest die in den Bromo huist, zullen meer te vertrouwen zijn dan die welke zij den Mohammedaanschen priester napraten.

De eeden op de eilanden Bali, Lombok, Timor, Ceram, Boeroe 1) kunnen alle saamgevat worden: deze toch, zooals ik zooeven reeds meldde, bestaan in 't drinken van een of ander mengsel. Alleen nog zij 't mij vergund den 2) eed mede te deelen die door de Alfoeren van de Minahassa wordt afgelegd. Een walian plaatst een geladen geweer op den grond met den kolf naar 't zuiden, aan de oostzijde van 't wapen wordt een stuk lijnwaad neergelegd, terwijl er aan de westzijde twee zwaarden kruiselings in den grond worden gestoken. De walian draagt aan de aanwezigen de zaak voor, waarin gezworen zal worden, en bidt de empungs (geesten) dat de meineedige door die wapens moge omkomen; dan maakt hij met een stok 9 streepen in den grond, die hij overluid natelt, en wandelt vervolgens driemaal tusschen de wapens door. Hetzelfde geschiedt dan door hem, die den eed doet. Hierna wordt 't geweer afgeschoten en 't stuk lijnwaad onder de aanwezigen verdeeld 3).

---

1) v. Bloemen Waanders, over Bali 103—104.
Verhandel. Bat. Genootsch. D. XXXVIII, pag. 11.
» » » D. XXXVI, pag. 195.

2) Tijdschr. v. T.-, L.- en Vlkk., D. XXVII.
Wilken. Bijdragen T.-, L.- en Vlkk., uitgegeven bij 't 16e Internationaal Orient.-Congres, pag. 138 noot n°. 174.

3) Eenigszins anders staat deze eed vermeld in Tijdschrift van N. I. 3e Jaargang, Deel I, pag. 132.

Ten slotte om dit kleine overzicht van Inlandsche eeden zooveel mogelijk te completeeren, zij nog vermeld de zoogenaamde groote eed, ontleend aan de oude adat en bij den Maleier op Sumatra's Westkust hoog aangeschreven. Bij de aflegging daarvan moeten, in verband met zijn begrip van solidariteit, alle familieleden tegenwoordig zijn.

De ceremoniën die bij deze eed plaats vinden, zijn de volgende: 1)

Voor dengeene die den eed moet afleggen, worden neergezet verschillende voorwerpen, die alle een symbolische beteekenis hebben en toewa-toewa = tanda-tanda genoemd worden. Vooreerst een korfje, van bamboe gevlochten, sangkaq, dat men aan de hoeken van alle inlandsche huizen bevestigd vindt en waarin de kippen eieren leggen. Verder een oude rijstwan, njiroe boeroe, en een onbruikbare rijstpot liefst met een gat in den bodem. Deze beide voorwerpen, als meer speciaal behoorende tot de dagelijksche benoodigdheden van de vrouw, doelen dan ook op de vrouwelijke familieleden, die door de vervloeking in den eed vervat, in de eerste plaats getroffen zullen worden. Vervolgens allerlei schadelijke planten en insecten als katjang miang (jeukboontjes), djilatan njiroe (soort brandnetel), een tros anauvruchten waarvan de schil eveneens vergiftige eigenschappen bezit, bingkaroeng (vergiftige hagedis) en slangen.

Hierin ziet men eene aanroeping van smart en pijnen, ingeval men valschelijk zweert. Verder nog mag geen karbouwenschenkel ontbreken, wellicht als zinspeling op Menangkabauw.

1) Zie G. W. W. C. v. HOËVELL in het Tijdschrift van Ind. Taal- Land- en Volkenkunde. Dl. XXVI, pag. 535 v.

Hij die den eed moet zweren gaat op den grond zitten onder een opgestoken pajong (dit als teeken van eenheid van 't gezin).

Rondom hem is zijne familie, daoensanak kamanakkan gezeten; zoowel hij die den eed aflegt als zijne familieleden houden tijdens de plechtigheid hunne handen boven komfoortjes 1) waarin benzoë gebrand wordt. Zeven komfoortjes staan er in den kring. Rondom dezen groep is een touw gespannen, „dilingkoeng", waaraan stukjes van de jonge uitspruitsels van den klapper of van de langkòboom zijn bevestigd als teeken dat allen, die zich in den kring bevinden, alsmede hun nakomelingen bij eene onwaarachtige verklaring door den eed zullen worden getroffen. Daarna wordt onder aanraking van den koran het formulier uitgesproken, door mij medegedeeld op pagina 33, 34 waarvan het tweede gedeelte den primitieven adateed bevat, waarin de toorn der kwade geesten werd ingeroepen.

Aan 't einde gekomen van 't overzicht der eeden in den Archipel afgelegd en tevens aan 't einde van dit gedeelte van mijn opstel wil ik niet besluiten zonder er nog op te wijzen dat, aangezien het gebleken is, dat de eeden onder de Inlanders ten nauwste in verband staan met vorige godsdienstige instellingen en begrippen, zelfs door den Islam niet verdrongen, het overal waar het blijkt, dat men aan die in het volksleven gewortelde eeden meer hecht dan aan andere later voorgeschrevene, wenschelijk is, vooral in gewichtige kwestiën, de zoogenaamde adateeden toe te passen, gevende Art. 14 Alg. Bep. daartoe ook de bevoegdheid.

---

1) Het branden van wierook dient om het den geesten aangenaam te maken en hen daardoor a. h. w. te verzoeken ter plaatse aanwezig te zijn.

DE CHINEESCHE EED.

Thans iets over den Chineeschen eed.

De artikelen in de wet hierop betrekking hebbende zijn 14 Alg. Bep. en 415 Strafv. voor de Raden v. Justitie. Wat van Artikel 14 Alg. Bep. te zeggen valt, werd reeds in 't midden gebracht. Thans een enkel woord over 415 Strafv. Daarin wordt gesproken over den eed door Chineezen *in den tempel* af te leggen.

Uit deze enkele woorden ziet men reeds, dat er geen rekening gehouden is met de Chineesche adat.

Immers welke tempel wordt bedoeld?

't Is alsof 't geheel onverschillig is welken men kiest tot 't afleggen van eeden, niet elke tempel echter is voor de Chineezen zooals voor ons 't zelfde. Volgens de christelijke begrippen huist in elk Godshuis dezelfde God en heeft hij overal dezelfde macht. Dit nu is voor de Chineezen gansch anders. Later zal ik toonen waarom dat zoo is.

Daar dit echter zoo is, acht ik het beter, dat men in dit artikel dien tempel nader bepaalde.

Langen tijd reeds heeft men over dezen eed der Chineezen gestreden en tevens ook over de wijze, waarop die behoort te worden afgenomen, en steeds toch is men bij 't oude gebleven, door hetzij een hoen den kop af te slaan, hetzij door 't afleggen van den eed in een tempel.

1) Vele malen is het gebleken, dat bij de eerste wijze nooit eenige aandacht door Chineezen wordt betoond, daarentegen steeds de grootste onverschilligheid door hen aan den dag wordt gelegd, en bij de tweede wijze van aflegging is 't

---

1) Weekbl. v. h. R. nº. 77.

opmerkelijk, dat er telkens allerhande bezwaren worden opgeworpen, wat toch ongetwijfeld wijst op een foutief afnemen van den eed.

Gaarne zou ik nu in de volgende pagina's de waarheid van 't geen ik hierboven gezegd heb willen aantoonen om daarna te trachten of ik iets bij kan brengen tot de verbetering van de eedsaflegging der Chineezen in onze koloniën.

We hebben dan bij de Chineezen in den Archipel twee manieren van eedsaflegging te onderscheiden.

1°. De gewone alledaagsche wijze bestaande in 't afslaan van den kop van een hoen.

2°. De groote eed of die in den tempel (klenteng) ten overstaan van een Godheid.

De eerste wordt afgenomen wanneer het geringe zaken betreft, en de tweede waar het zaken betreft van meerder belang.

De strijd tegen de wijze waarop eeden worden afgelegd, dateert reeds van 1857 en misschien van nog vroeger. Uit dien tijd echter heb ik een rapport gevonden 1), naar aanleiding van eene bewering van twee in een proces benoemde deskundigen, Chineezen, luidende, dat men door 't afleggen van een eed een zwaar zedelijk vergrijp beging; de rechter vond het raadzaam den Chineeschen Raad te Batavia te vragen: „Hoe gehandeld moest worden, wilde men een eed

1) Het Recht v. N. I. 8e jaarg. 15e Deel, pag. 169.

afgenomen zien, die goede waarborgen gaf voor de waarheid van hetgeen werd beweerd."

't Antwoord van dien Raad, saamgesteld uit een Majoor-Chinees, een Kapt.-Chinees en vier Luit.-Chineezen, mannen dus waarvan men een behoorlijk antwoord kon verwachten, was alles behalve geschikt om een keuze te doen. Want feitelijk gaf die Raad niets anders dan een aantal voorbeelden. Zij zeiden nl.:

„1°. Dat men volgens de Chineesche instellingen den „eed kon afleggen zonder het afkappen van den kop „eener kip.

„2°. Dat men echter in China ook personen vindt, „die den eed doen door het afkappen van den kop „eener kip.

„3°. Personen, den eed afleggende in den tempel, verschijnen voor den Tapekong kia Lam Ia; in China is „deze wijze van eedsaflegging ook in gebruik.

„4°. Volgens de Chineesche godsdienst wordt aan het „afleggen van den eed op die wijze geen beletselen in den „weg gelegd. Wanneer men iemand opdraagt, den eed „aldus af te leggen en hij wil daaraan geen gevolg geven, „dan kan men daaraan zien dat die persoon schuldig is.

„5°. Er zijn ook volgens de Chineesche gebruiken nog andere „wijzen van eedsafleggingen waaraan men geloof kan hechten, namelijk 't aanroepen van 't Opperwezen, het breken „van een pijl, het aan stukken werpen van een kom, het „verschijnen voor een Tapékong en ook het afkappen van „den kop eener kip, zooals hierboven vermeld is.

„6°. In China wordt de eed afgelegd zooals men zulks „'t beste oordeelt.

„7°. Volgens de Chineesche gebruiken bestaat er geen „vast formulier, waarvan de opvolging door den rechter

„wordt voorgeschreven, aangezien de Grooten 1) in China „de menschen niet verplichten den eed te doen; het afleggen van eenen eed in China is dus eene onderhandsche „regeling en wordt overgelaten aan den wil der partijen.

„Naar ons gevoelen, zegt dan de Commissie verder, is „het afleggen van den eed in China niet eene verordening „van de Grooten maar alleen eene onderhandsche regeling; „wanneer men een zaak in der minne wenscht af te doen, „dan wordt een eed afgelegd.

„In China heeft men wel is waar velerlei wijzen van „eedsaflegging, doch ofschoon de eeden verschillend zijn, „de persoon die eenen eed aflegt, onverschillig welken, zal „wanneer hij schuldig is toch 't loon van zijne zonden dragen.

„De eed moet worden gedaan volgens den wil van hem „die hem opdraagt, deze geeft dus op, waar en op hoedanige „wijze hij verlangt dat de eed zal worden afgelegd.

„Van die menigvuldige wijzen van eedsaflegging zijn „'t meest in gebruik het zweren voor den Tapékong kia „Lam Ia en 't afkappen van den kop eener kip. Het Chineesche rijk is groot, die in de nabijheid van een kerk „wonen leggen voorzeker den eed voor den tapekong af, „doch zeer ver van de kerk verwijderd zijnde leggen zij „den eed af door 't afkappen van den kop eener kip, dan „wel op een andere manier.

„Wanneer een persoon een ander den eed oplegt en deze „wil daaraan niet voldoen, dan blijkt het, dat hij schuldig „is en een slecht hart heeft; zijn zaak wordt alsdan niet ten „einde gebracht. „Wanneer de rechters te Batavia iemand „den eed opdragen dan moet hij daaraan voldoen, wanneer „hij zulks weigert dan is 't ook zeker dat die persoon een

1) Met Grooten zeker bedoeld Mandarijnen.

„slecht gemoed heeft en men aan zijne woorden geen geloof „kan hechten, zoodat hij zijn schuld zal moeten erkennen. „De Grooten in China vaardigen geen bevelen uit ten „aanzien van eedsaflegging".

Is het te verwonderen dat na 't ontvangen van zoo'n fraai aan tautologie en tegenspraak lijdend rapport de rechter niet wist wat te doen, had die commissie *één* bepaalde wijze aangewezen het ware veel beter geweest. Nu er geen bepaald antwoord gegeven werd bleef 't bij 't oude. Een ander rapport, hetwelk te vinden is in Weekbl. v. 't R. [1]) No. 287 was al even ongelukkig en behalve dat het ook leugens *en* slecht maleisch bevat, geeft het ons ook rechtstreeks geen antwoord.

Het luidt: „Kapada Sripadoeka kandjeng Toean-toean President dan leden njang ada doedoek dengan hormat di Raad van Justitie di Batavia.

Die sinie dengan segala hormat sahaja orang tiga mengadepkan inie soewatoe soerat kahadepan Padoeka Toean-toean dari perkara hadatnja Orang-orang Tjina, djikalau dia orang ada perkara proces dan di tentoekan boeat angkat soempah. Dari ini perkara soempah sahaja soeda priksa di boekoe-boekoe Tjina oetawa Kitab-kitab tjina sekalian. Wet Tjina itoe tiada sekali-kali terseboet orang soempa, boeka dia orang poenja tali tjatjeng dan soempelkan kartas koening di atas koeping. Tapi betoel saija orang tiga ada dengar, di negrie Samarang dan Serang kabarnja, ada orang soempah soeda boeka tali tjatjeng dengan soempelkan kartas koening diatas koeping, dari itoe kita trada tau orang toeroet adat di mana. Dan orang tjina njang kena per-

---

1) Zie Zaak Tan Honggie contra Tan Kamlong, Weekbl. v. h. R., 243, 280, 287.

kara mistie angkat dia orang poenja soempa, itoe sahaja orang tiga tau betoel tiada sekali-kali atoeranja njàng di tetepkan.

Tetapi sahaja orang tiga poenja pikiran dengan ingatan djikalau orang tjina sampeh brani soempa di klenteng besar itoe, kapan bermoela dia dateng mau soempa, dia mistie sembajang lebie doeloe di hadepan Hoettjouw, abis dia sembajang, dia lantas mistie mengadep di hadepan Taypekong Khia Lamaya, lantas toean Leden en Griffier batja soerat vonnis sampe habis, baroe itoe Wesio (Padri) bekin gebed doeloe, abis gebed, lantas itoe vonnis, njang tertoelis tjara tjina diatas kertas koening, itoe orang njang mau soempah mistie kenie (oetawa koewie) di tengah mengadep kapada Taypekong Khia Lamaya; njang trima soempah bediri di kanan, Wesio oetawa Secretaris Tjina, njàng batja itoe vonnis njang tertoelis diatas kertas koening, bediri di kiri; kapan soeda batja lantas tanja satoe dan laen apa betoel satoe dan laen poenja dakwa; njang pikoel soempah mistie bilang betoel; kapan dia orang brani soempa bagitoe saya orang tiga poenja ingatan soeda sampeh, sebab orang njang angkat soempat djikalau dia brani soempa palsoe, itoe tentoe di blakang kali dia dapet, dia poenja tiada slamat oetawa katjelakahan.

Tapie laen dari pada itoe melainkan Sripadoeka Toeantoean President en Leden poenja timbangan adanja.

Saya orang tiga poenja segala hormat dan amat rendah.

Was geteekend: THUNG DJISAUW
GO LAMIANG
GO TJANIN.

De vertaling van dit rapport is:

Aan
Hunne Hoogheden, de Heeren President en Leden die in eere gezeten zijn in den Raad van Justitie te Batavia.

Met den meesten eerbied brengen wij drieën een geschrift voor Hunne Hoogheden over de zaak van de gewoonte der Chineezen, wanneer zij in proces zijn en er bepaald wordt dat er een eed zal afgenomen worden.

Aangaande de zaak van dien eed hebben wij de geschriften of godsdienstige boeken der Chineezen onderzocht, doch in de Chineesche wetten is volstrekt niets vermeld betreffende lieden, die een eed doen, dat zij daarbij hun staart moeten losmaken en geel papier boven hunne ooren (als een stop) moeten steken.

Wel hebben wij drieën gehoord, dat te Samarang en te Serang, naar men bericht, de lieden een eed zweren na het losmaken van den staart en het steken van geel papier boven de ooren, maar wij weten niet welke gewoonte zij daarmede volgen.

Aangaande Chineezen, die in eene rechtszaak zijn betrokken en van wie een eed moet afgenomen worden, weten wij drieën bepaald, dat daarvoor het ceremonieel niet is vastgesteld.

Maar naar onze meening en gedachten, als een Chinees den moed heeft, om in den grooten tempel een eed te doen, moet hij, zoodra hij komt om dien eed af te leggen, eerst bidden voor Hoettjouw. Na gebeden te hebben moet hij vervolgens verschijnen voor den Taypekong Khialamija. Daarop lezen de heeren Leden en de Griffier zijn geschreven vonnis tot het einde toe voor en dan eerst doet de Wesio (of Padri) een gebed. Na dit gebed wordt het vonnis,

in het Chineesch op geel papier geschreven, door den persoon, die den eed zal doen, onderteekend; hij, wien de eed wordt opgelegd moet in het midden knielen voor den Taypekong Khialamija, terwijl hij, die den eed afneemt, aan zijn rechterhand en de Wesio of Chineesche Secretaris, die die het vonnis, op geel papier geschreven, voorleest, aan zijn linkerhand staat. Als dat is voorgelezen, vraagt men aan de beide partijen, wat in waarheid de rechtszaak van partijen is en hij, wien de eed is opgelegd, moet dan de waarheid spreken.

Wanneer men den moed heeft om aldus te zweren, dan is dit, naar de meening van ons drieën, voldoende, want de persoon, die den eed aflegt, indien hij den moed had een valschen eed te deen, zou later bepaald ongelukkig zijn en door onheil worden getroffen.

Nochtans laten wij dit aan de overwegingen van Hunne Hoogheden, den President en de Leden over.

Wij drieën zijn met betuiging van allen eerbied en bijzondere onderdanigheid:

Volgen de handteekeningen.

Ook dit Rapport is niet in staat geweest eene goede oplossing te geven.

Eenigen tijd na het eerstgenoemde Rapport werd een polemiek over de eedsaflegging gevoerd tusschen de Heeren v. Faber en X in de Ind. Weekbl. v. 't R. N°. 223, 226, 232. De strijd liep speciaal hierover of de jurandus bij 't afleggen van den eed in den tempel al dan niet in rouwkleederen moest verschijnen en of het eedsformulier op geel of op ander papier geschreven moest worden.

Den 4en Oct. 1867 zou in den tempel van de Boeddhistische Godheid Koan Im een eed afgelegd worden door den

Luit. Chinees T. H. G. Het vonnis werd hem overgelegd en hij verklaarde zich bereid den eed af te leggen. Hem werd gezegd, dat hij dit zou te doen hebben volgens Chineesche manier en wel als volgt: Hij zou voor de Godheid verschijnen, gekleed in witte 1) kleeren en met bloote voeten en loshangend haar, want, werd er gezegd, de eed is eene boetedoening en offer en hij die zulk een eed zweert moet dus in rouwgewaad voor de Godheid verschijnen; daarvoor verschenen, knielt men op een expresselijk daarvoor vervaardigd matje neer en slaat 9 malen (3 $\times$ 3) met 't hoofd op den grond nadat men eenige offerstokjes aangestoken en in een wierookpot geplaatst heeft.

De priester neemt dan het eedsformulier, dat op een stuk geel papier geschreven is en tijdens het knielen van den jurandus in de armen van de Godheid gelegd was, op en leest 't aan den jurandus voor die het, woord voor woord, nazegt. Daarna wordt 't formulier verbrand. Hiermede zou de eed afgeloopen zijn. T. H. G. echter weigerde deze wijze op te volgen zeggende, dat dit geen wijze van eedsaflegging was, geschikt voor hem. v. FABER gaf den Chinees in Weekbl. N°. 226 gelijk. De Chinees nadert zijn Godheid niet in rouwgewaad. Hij had veel eeden in tempels zien afnemen doch nooit rouwkleederen bij die gelegenheden zien gebruiken.

X., welke deze wijze van eedsaflegging had voorgeschreven, had zeker het toen ter tijd juist verschenen boek van Prof. SCHLEGEL over de Hung-League (Hemel en Aarde verbond) gelezen en den eed aldaar voorgeschreven bij de installatie van de nieuwe leden tot voorbeeld genomen.

Prof. J. J. M. DE GROOT zegt ook, dat men *nooit* de

1) Het vermelden van witte kleeren zal hoogstwaarschijnlijk nergens anders op slaan dan eenvoudig op 't aanhebben van zindelijke, propere kleeren, in geen geval staat 't met rouw in verband.

Godheid nadert in rouwgewaad. Men liep kans direct door haar verpletterd te worden. Waarom? om reden dat men de Godheid schade kan doen door zijn rouw; later zullen we zien, dat de Chineesche Goden feitelijk niets anders zijn dan gewezen menschen en dat deze rouw en alles wat daarmee in verband staat beschouwen als schadeaanbrengend. Zoo zal bij de Chineezen, zegt prof. DE GROOT, hij die in den rouw is zich achteraf moeten houden. Niemand die rouwt zal de woning van een ander binnentreden voor hij vergunning daartoe verkregen heeft en deze krijgt hij niet, zoo de gastheer niet een bijzonder rijk man is en in goeden welstand zich mag verheugen, alsdan kan hij wel eenigen tegenslag trotseeren en den in rouw zijnden medeburger ontvangen. De chinees, zoo hij rouwt, heeft dat op zijn kaartje staan opdat men 't wete en, zoo men hem niet wenscht te ontvangen, kan wegzenden. Een rouwdrager mag, zelfs niet met een kleine gift, bijdragen tot het geven van een gemeenschappelijk feest, uit vrees dat die enkele gift reeds aanleiding zou kunnen zijn dat het feest mislukte.

T. H. G. dus had van zijn standpunt volkomen gelijk dat hij deze eedsaflegging weigerde.

Een tweede kwestie, hierbij besproken, was of het papier waarop de eed gescheven was, geel of blauw of rood moest zijn. Volgens 't Weekbl. van het Recht hing 't al of niet verboden zijn van eene kleur af van het feit, welke kleur de heerschende Dynastie voerde. Was deze rood dan was rood verboden, was zij geel dan was geel verboden. Toch schijnt dit niet juist te zijn, de keizerlijke kleur is steeds geel, waarschijnlijk de kleur van het goud 1).

---

1) Algemeen ook in den Archipel is 't aan minderen verboden om geele kleeren te dragen, dat is steeds de kleur der vorsten. Op Sumatra is eveneens geel de vorstelijke kleur.

Een derde formaliteitsmoeielijkheid is deze:

Moet de Chinees zijn haar los dragen zoo hij den eed aflegt of moet slechts zijn staart ontrold zijn.

De eerste manier wordt voorgestaan door den Heer X. zooeven genoemd 1) en ook verdedigd in het Tijdschrift van N. I. 1863.

Voor de laatste meening is Prof. DE GROOT 2) om reden dat losgemaakte haren bij den zwaarsten rouw te pas komen en dus niet bij eedsaflegging.

Behalve deze *formaliteits*moeielijkheden hebben andere kwesties nog de pen in beweging gebracht. De voornaamste daarvan is deze:

Wie is de bevoegde autoriteit om vast te stellen de wijze waarop de groote eed in den tempel zal worden afgelegd. Deze kwestie is voorgekomen en behandeld in Weekbl. No. 258.

Door den Chinees JO TJANG SIN was eene vordering in reconventie opgeworpen en zou toegewezen worden, zoo hij die vordering beëedigde in den tempel, in bijzijn van Rechter-Commissaris en van den afgevaardigde van de Weeskamer (die als curatrice in den faillieten boedel van den Chinees KIM SENG opkwam), tevens zou hij den eed afleggen, zooals dat in het arrest vermeld stond. JO TJANG SIN wilde den eed afleggen doch weigerde de formaliteiten te volgen die hem werden voorgeschreven. De Rechter-Commissaris vroeg daarop den Chineeschen tolk VON FABER benevens den kapitein Chinees TAN SOE TJANG en den Chineeschen secretarissen LOA KOAN LOAN en TAN GIOK TIANG of de voor-

---

1) Weekbl. v. h. R., 223, 244.

2) Zie J. J. M. DE GROOT, Aanteeken. omtr. Chineesche gerechtel. eeden.

geschreven formaliteiten in overeenstemming waren met de Chineesche gebruiken, waarop zij allen zeiden: „Neen" De afgevaardigde van de Weeskamer persisteerde dat de eed zou worden afgelegd zooals *hij* dat voorgeschreven had doch de Chinees bleef weigeren. R. C. verklaarde zich nu onbevoegd uit te maken op welke wijze 't moest geschieden en verwees partijen naar 't Hooggerechtshof. Hier gekomen hielden beide partijen weer voet bij stuk. Het Hooggerechtshof verklaarde dat de eed afgelegd moest worden, doch dat het niet bevoegd was uit te maken, *hoe* dat plaats moest grijpen.

De knoop moest worden doorgehakt, vandaar vermelding in het proces-verbaal van eedsafneming, dat de Raadsheer Commissaris besliste, dat bevoegd om te beslissen, hoedanig de eedsaflegging in het werk zou gaan, was: „de Gecommitteerde van den Chineeschen Raad."

Alzoo besliste hij nadat de Chinees NIA BOENTJIANG verklaard had, dat dit tot de competentie van dien Chin. Raad hoorde.

De afgevaardigde van de Weeskamer verzette zich hiertegen, zeggende, dat de autoriteit was hij, die van regeeringswege daartoe was aangesteld, waarop de advocaat van JO TJANG SIN zeer terecht opmerkte: De eed is een godsdienstige handeling, de Chineesche Raad is sinds onheugelijke tijden de aangewezen persoon om voor die handelingen te zorgen, ergo is Chineesche Raad ook bevoegd adviezen te geven omtrent de regeling van afneming der eeden. In volgenden zin werd nu beslist: dat de rechter in *geen* geval de bevoegde persoon was, doch wie de bevoegde autoriteit is onder de Chineezen, is nog niet bekend. Mij dunkt dat 't oordeel van den advocaat juist moet zijn, daarbij komt, dat de Chineesche Raad

uit de meest beschaafde Chineezen bestaat, welke dientengevolge ook 't best bekend kunnen geacht worden met Chineesche gebruiken. Hoewel dit laatste niet geheel opgaat, want 't kon zijn, dat iemand Kapitein Chinees wordt en hij nooit China gezien heeft en dus van de zuiver Chineesche gebruiken evenveel afweet als andere beschaafde lieden.

Een andere kwestie is de volgende: in het Ind. Weekblad van het Recht n°. 1016 werd gevraagd of de eed in de Klenteng (tempel) afgelegd een wettig bewijsmiddel was en daarop ontkennend geantwoord. Waarom? Volgens art. 151 Inl. Regl. en 177 Burgerlijke Rechtsvordering moet de getuige op de wijze zijner godsdienstige gezindheid den eed afleggen van de waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen en *vervolgens* getuigenis afleggen. Geschiedt dit nu door den Chinees? Ik moet hierop ontkennend antwoorden. Reeds een paar maal sprak ik over een stuk blauw, geel of rood papier, op dat papier nu wordt geschreven niet alleen het formulier, dat hij uit te spreken heeft, maar alles wat hij te bezweren heeft, wat echter niet op dat papier geschreven is, daarvoor geldt de eed niet.

Wij, Europeanen, zweren en alles wat daarna door ons valschelijk wordt verklaard, valt onder valschen eed, terwijl voor den Chinees er slechts dan valsche eed is, zoo datgene wat op het papier is geschreven valsch is. Na deze kleine opsomming van moeielijkheden, welke nog met vele andere vermeerderd zou kunnen worden, zal ik trachten in 't licht te stellen hoe men tot die wijze van eedsaflegging der Chineezen gekomen is.

Het is bekend dat 't afleggen van eeden, vergezeld van 't dooden van een of ander dier, vrij algemeen is in den

Archipel 1). Nu is dit voorzeker geen reden om *daarom* den Chinees ook dergelijken eed af te nemen, doch men wist, dat ook in China bij 't doen van sommige eeden, namelijk bij die ter inwijding van nieuwe leden in een geheim genootschap, een kip onthalsd wordt, daarenboven heeft het schrijven van brochures 2) door verschillende per_ sonen, waarbij de kippenonthalzing aanbevolen werd, mede aanleiding gegeven dat men ook 't onthalzen van kippen als de beste eedsaflegging voor Chineezen beschouwde. Dat men zijne oogen wendde naar de eedsafleggingen, in geheime genootschappen gevolgd, is natuurlijk zeer verkeerd omdat de eeden daar afgelegd bondgenootschapseeden zijn en dus *daarom* reeds onbruikbaar om in rechten te dienen.

Laat het mij echter vergund zijn de ceremonien, die plaats grijpen bij aanneming van nieuwe leden in het Hemel- en Aardverbond, na te gaan dan kan men zien, dat die eedsaflegging volstrekt onbruikbaar is en dat tevens 't onthalzen van een kip een *bijkomende* handeling is.

Het Hemel- en Aardeverbond, volgens Prof. SCHLEGEL te vergelijken bij een Oostersche Maçonnerie in haar bloeitijdperk, een politieke vereeniging, doch volgens Prof. DE GROOT een gewone godsdienstige vereeniging zooals er in China verscheidene zijn, is wel een der voornaamste en grootste genootschappen. Om als lid hiervan te worden opgenomen moet men tal van ceremonien verrichten. Men ondergaat een soort van examen en wordt ten slotte be-

---

1) WILKEN. Bijdragen Taal-, Land- en Volkenkunde uitgegeven bij 't zesde Internationaal Orient.-Congres p. 134.

Zoo snijdt een Batak een kikvorsch, de Niasser een varken, de Dajak een zwarte kip den kop af, oudtijds volgde men in Java ook dergelijke handelwijze, als symboliseering van het lot dat men ingeval van meineed over zich zelven inroept.

2) FRANCKEN, Goden en Bijgeloof der Chineezen.

vonden geschikt te zijn om in den kring toegelaten te worden Is het zoo ver gekomen dan worden de aanstaande leden in een roodgebloemd paviljoen gelaten, nadat ze een reiniging hebben ondergaan, want ze komen, zooals het heet, voor de vijf stichters van het verbond. Tevens heeft dan plaats eene schering van het hoofdhaar 1), zoo het een geheim genootschap is en *niet* van godsdienstigen aard; zal dit zeker opgevat moeten worden als schering van 't haar *rondom* den staart, anders toch zou men dra weten wie leden zijn, en het geheime van 't genootschap spoedig verloren gaan. Prof. DE GROOT zegt echter, deze haarschering benevens het aantrekken van stroosandalen wijzen op Boeddhistischen oorsprong dezer genootschappen.

De aspirantleden nu worden gebracht voor 't altaar. De meester (President) doet hun vragen, welke echter door den aanvoerder der nieuwe leden beantwoord worden. Intusschen wordt 't formulier, van den later te bezweren eed, op lange vellen geel papier geschreven, op een wierookschaal gelegd.

Bij het verrichten dezer handelingen worden telkens verzen gereciteerd. Wierookstaafjes, drie in getal, worden aan elk der aanstaande leden uitgedeeld en daarna geofferd; na nog eenige formaliteiten wordt het eedsformulier, dat steeds op die schaal gelegen heeft, er afgenomen en voorgelezen aan de aanstaande leden. Dat formulier bestaat uit 36 artikelen. In knielende houding wordt de voorlezing aangehoord en ten slotte de eed door hen bekrachtigd door een symbolische handeling. Alle aanstaande leden prikken zich met een zilveren naald in den vinger en het daaruit druppelende bloed wordt opgevangen in een kom, waarin een

---

1) Zie Hung-League pag. 15, 113.

of ander geestrijk vocht zich bevindt. Dit mengsel nu wordt door hen gedronken. Deze handeling duidt natuurlijk op een verbondseed. Daardoor toonen de leden dat zij als het ware bloedbroeders geworden zijn en dientengevolge allen op zich genomen hebben om elkaar te steunen en te helpen waar het te pas komt.

De eigenlijke eed is dus hier feitelijk afgeloopen, doch nu komt de bijkomende handeling. Ieder der nieuwe leden onthooft een witten haan, waarbij plechtig een zelfvervloeking uitgesproken wordt voor het geval men zijn eed niet nakomt. Die vervloeking komt hierop neer. Hij die zijn eed niet houdt zal omkomen evenals deze haan, het vocht dat wij gedronken hebben, zij een teeken dat we onze vaan hoog zullen houden, de verraders komen om door 't zwaard. Hun hoofd zal van den romp gescheiden en hun gebeente over 't aardrijk verspreid worden. 1)

Is de zelfvervloeking uitgesproken dan worden de leden buiten 't paviljoen geleid, bij den uitgang daarvan staat een komfoor te branden en wordt de geschreven eed daarop verbrand; men hoopt daardoor dat de eed rechtstreeks tot de Godheid komen zal, in casu tot de vijf stichters van het Hemel- en Aardverbond.

Deze eed nu hoort tot die welke men noemt „bing" 2) dat wil zeggen tot de verbondseeden gesloten door broederschappen. Over en weer verbindt men zich tot iets, zij zijn dus bilateraal, dientengevolge niet te gebruiken in rechten. Zoo de Chinees dus dezen eed aflegde zou hij broederschap sluiten met den rechter, doch dat doet hij niet en verricht men, zooals gewoonlijk in Indië geschiedt, de kippenont-

---

1) Zie pag. 147 H.-L.

2) Zie opstel van »Het R. voor N. Indië", 1863.

halzing, zonder meer, zonder zelfs eene vervloeking er bij te uiten, dan is dat eene bloote formaliteit voor onzen Chinees, en geenzins een eed waardoor hij, zoo hij dien niet nakomt, zijn gemoed zal bezwaren.

Te meer geeft hij niets om dien bij ons vereischten gerechtelijken eed, daar hij in China nooit wordt afgenomen. De misdrijven, de burgerlijke handelingen, alles wordt bij de Chineezen in de familie (clan) behandeld. Het moet al zeer erg zijn wil men den Mandarijn er bij halen. Deze personen zijn in China zeer gehaat. Ze worden beschouwd als indringers, personen die van overheidswege der bevolking op het dak worden gestuurd. Men gaat daarom zelden over tot 't inroepen van 't oordeel dezer persónen. De inrichting van de Chineesche maatschappij werkt dit ook in de hand. Doch dit alles zou daarom nog niet in den weg behoeven te staan aan het geven van beëedigde verklaringen in rechten. Doch men vordert die nooit bij de Chineezen 1). Stel dus dat een Chin. rechter iets van getuigen willende vernemen, die kennis trachtte te verkrijgen op de wijze zooals onze rechters dat doen, dan zou hij een groot aantal leugens te hooren krijgen. Waarom? Om de eenvoudige reden dat, zoo de getuige iets zeide wat niet strookt met de verklaringen van de tegenpartij, dan zou hij van dezen wraakneming te duchten hebben en niet alleen van hem maar ook van zijne gansche familie, Dat is een gevolg van 't feit, dat in China 't familieverband zeer sterk is. Alle kwesties op welk gebied ook, zooals ik reeds boven zeide, doet men zooveel mogelijk in de familie af. „Laver son linge sale en famille." De rechter dus wordt niet veel wijzer. Hoe moet hij dan doen zoo hij de waarheid wil

---

1) WILLIAMS, Middle Kingdom, I, 407.

hooren? Op de tafel waarachter hij zit staan eenige bakjes met stokjes er in, elk stokje zou men een bonnetje kunnen noemen voor een zeker aantal stokslagen. Wil nu bijv. de getuige niets zeggen dan werpt de rechter een of meer stokjes op den grond en de getuige ontvangt terstond van de aanwezige gerechtsdienaars het daardoor aangeduide aantal stokslagen. Nu is onze getuige als 't ware verantwoord jegens de familie van hem van wien hij iets gaat zeggen. „De stokslagen doen mij zeer, ik moest wel spreken," zegt hij, „wilde ik niet meer ontvangen." In China dus geen gerechtelijke eeden.

Doch laat mij thans weer terugkeeren tot de kippenonthoofding, reeds zagen we dat zij slechts als eene bijkomende handeling te beschouwen was, doch behalve dit zijn er nog tal van andere redenen waarom deze wijze van eedsafneming niet aanbevelenswaardig is.

1°. Wordt bij deze eedsafneming meestal niets gezegd, werd er nog eene vervloeking bijgevoegd dan zou 't nog iets zijn, doch neen, ook dat wordt vaak verzuimd. De Chineesche getuige een verklaring moetende afleggen, worden de ter terechtzitting gebruikelijke vragen door den rechter gedaan, en dan bevolen: „potong ajam", de getuige verlaat de zaal, onthooft buiten een kip, komt terug en legt vervolgens zijne verklaring af. Vaak ook blijft hij in de gerechtszaal en geschiedt dit onsmakelijke tooneel aldaar.

2°. Ook gebeurt 't dikwijls dat men te doen heeft met Boeddhistische Chineezen, vooral onder de vrouwen, die geen dieren mogen dooden, volgens de leer van Boeddha; waartoe nu zulke arme menschen te noodzaken tot een daad die in hunne oogen een gruwel is? Dit toch is tevens geheel in strijd met de wettelijke bepaling, welke voorschrijft dat eeden afgelegd moeten worden volgens de gebruiken van

iemands gezindte, Zij die den eed moeten afleggen geven soms hun weerzin te kennen door vreeselijk te jammeren enz., doch de onbekendheid met de taal enz. doet vaak in dat gejammer dan een protest zien tegen 't afleggen van den eed zelf, wat toch niet 't geval is.

3°. Vele Chineezen zijn ook zoo in den Inlander opgegaan dat zij even bijgeloovig zijn geworden als Inlanders, in dat geval zullen zij geen dier dooden bij aldien hunne vrouw zwanger is.

4°. Waartoe de hebzucht en schraapzucht der Inlanders ambtenaren en politiedienaars in de hand te werken, die in plaats van volwassen kippen, welke per se meer kosten, kiekens leveren die hun weinige centen kosten en zoodoende menig geldstuk bij die kippenlevering in hunne zakken steken. Dit is een onbeduidend argument, zal menigeen zeggen, doch men vergete niet, dat hierdoor ook de eedsaflegging tot een paskwil verlaagd wordt.

5°. In de wet staat: de eed moet plechtig geschieden, waar blijft echter de plechtigheid als een kip driekwart onthalsd door de gerechtszaal vliegt tot groot vermaak der aanschouwers, veelal nog echte natuurkinderen.

6°. Zijn er vele gegoede en deftige Chineezen die er tegen opzien om kippen te onthoofden omdat zij hunne handen 1) en kleeren niet willen bevuilen, dit nu zou op zichzelf genomen geen reden zijn om 't kippen slachten af te schaffen, zoo 't inderdaad een goede instelling was, doch dat is het niet en tevens beroepen die personen zich

---

1) Het is een bekend feit, dat de Chineezen uiterst proper zijn op hunne handen ten minste zoo ze gekomen zijn op dien trap van welvaart, dat zij niet meer met handenarbeid hun brood moeten verdienen.

ter terechtzitting er op dat men in China geen gerechtelijke eeden aflegt 1).

Het bovenstaande zij voldoende om te laten zien dat de kippenslachterij bij eedsaflegging zeer verkeerd is en volstrekt geen waarborg oplevert, dat de verklaringen na dergelijke handeling eenige waarde hebben.

Evenzoo is 't gesteld met den eed in den tempel door Chineezen afgelegd, den zoogenaamden grooten eed. Niet echter om dezelfde redenen als boven vermeld is deze eed weinig betrouwbaar doch om gansch andere.

Laat mij echter eerst zeggen hoe deze eed, die alleen geëischt wordt wanneer men met gewichtige zaken te doen heeft, wordt afgelegd.

Eene commissie, ingevolge art. 415 Strfv. voor de Raden van Justitie, 420 Inl. Reglement, bestaande uit een Lid van de Rechtbank als Commissaris en den Griffier als verslaggever, vergezelt den Chinees naar den tempel, waar de eed afgelegd moet wordon. Op den dag waarop dit zal geschieden verschijnen de gedaagde, eischer en commissie in den tempel, alwaar een dcr aanwezigen 2) het voor deze gelegenheid opgemaakte formulier voorleest aan hem die 't bezweren moet. Eerst echter worden eenige godsdienstige ceremoniën in acht genomen. Als het formulier dan voorgelezen is, zegt hij, die 't bezweren moet, dat woord voor woord na, daarna wordt 't formulier hetwelk op zoogenaamd eedspapier geschreven is, onder het luiden van een klok en het slaan van een trom verbrand.

In hoofdzaak komt de tempeleed op 't bovenstaande neer. Wat is nu tegen dezen tempeleed aan te voeren?

---

1) WILLIAMS, Middle Kingdom, I, 407.
't Rapport in R. v. N. I. 8e jg. 15e Deel.

2) Dit behoeft de priester niet te zijn.

Behalve de formaliteitsmoeielijkheden, die ik reeds eenige pagina's te voren heb opgesomd, zijn er nog andere die, naar mijn inzien, den tempeleed zooals die nu afgenomen wordt, onbruikbaar maken.

Ten eerste staat er in de wet slechts vermeld „den tempel". In welken tempel moet men zijn? In den eersten den besten, wellicht in dien welke 't meest nabij het rechtsgebouw gelegen is. Dit is echter verkeerd. Voor den Chinees heeft niet elke tempel, zooals voor ons Westerschen, dezelfde beteekenis. In de tempels namelijk zijn beelden geplaatst van afgoden, welke afgoden niets anders zijn dan voorouders. In elk van deze beelden is iets aanwezig van de zielmaterie, door de Chineezen „sin" geheeten. Al naarmate er nu veel of weinig zielmaterie in zoo'n beeld heet aanwezig te zijn, wordt ook de kracht van dat beeld grooter of kleiner geacht, en zal de loop naar zoo'n tempel grooter of geringer zijn. Vooral nu zij 't aanbevolen, zoo eeden in den tempel afgenomen moeten worden, ten minste zoo men deze wil handhaven, niet daarvoor uit te kiezen, den 't meest nabij de gerechtszaal gelegen tempel, maar wel dien waar 't afgodsbeeld de meeste „sin" bezit. Doet men dat niet, zooals nu gebeurt, dan kan 't voorkomen, dat een Chinees alles voorliegt bij een beeld dat toch geen macht heeft en hem toch niet straffen zal.

Een mooi bewijs, hoe weinig de Chineezen geven om een beeld dat geen of bijzonder weinig „sin" heeft, levert het volgende op:

Is de tijd daar, dat er regen noodig is voor de te velde staande gewassen en komt die regen niet, dan worden tal van offers gebracht en menige ceremonie verricht om het

---

1) DE GROOT, Emoy-Chineezen, pag. 53 volg.

Godendom te vermurwen. Helpt alles wat men gedaan heeft niet dan plaatst men 't beeld van den afgod, waarvan men de hulp heeft ingeroepen, blootshoofds en geheel ontkleed, in de zon opdat hij, zoo er nog eenige zielmaterie in hem is, voele hoe onaangenaam de zon is. Vaak doet men hem een keten om den hals, als teeken dat hij boete moet doen voor de onrechtvaardigheid 't volk aangedaan. Helpt dit alles nog niet, dan gebeurt het wel, dat men 't beeld slaag geeft en ten slotte eindigt met 't in 't water te werpen en een nieuw te laten vervaardigen dat wellicht beter is en meer zielstof tot zich trekken zal.

Hoe is 't nu te zien of zoo'n afgodsbeeld in trek is? Eenvoudig door er slechts op te letten of de tempel druk bezocht wordt of niet. 't Is ook niet constant dat zoo'n beeld altijd dezelfde hoeveelheid zielmaterie houdt, deze is om zoo te zeggen vluchtig, volgens 't begrip der geloovigen, en verplaatst zich van 't eene naar 't andere beeld. Of er nu veel of weinig in aanwezig is, dit maken de Chineezen uit door na te gaan, welke antwoorden de Godheid geeft. Zijn die antwoorden steeds gunstig, dat wil zeggen: brengen ze den vrager voordeel aan, dan is het zeker dat er veel zielmaterie in een beeld zit en dus de kracht er van groot is.

Uit het bovenstaande zien we dus, dat de eed niet in den eersten den besten tempel kan afgelegd worden, doch dit behoort te geschieden in dien waarin het beeld veel „sin" heeft.

Is eerst dat in acht genomen, dan mag men veronderstellen dat de Chinees niet spoedig er toe over zal gaan leugens op te disschen.

Een tweede reden waarom de tempeleed niet steeds betrouwbaar is, is deze: (Doch dit geldt alleen voor hoogge-

plaatsten, dus ook voor Majoor-Chinees, Kapitein-Chinees, Luitenant-Chineezen) Het respect voor de Goden is gering. Wie toch zijn die Goden? Het zijn, zooals ik vroeger reeds meldde, louter voorouders, die uitgeblonken hebben in 't een of ander. B.v. een keizer, geleerden of bestuurspersonen of mannen die zich ten opzichte van de bevolking verdienstelijk hebben gemaakt enz. De hoogste onder hen is de tot hemelgod verheven Sjang-Ti 1) wat op zichzelf reeds beteekent: Eerste Keizer, alle andere Godheden staan ver onder hem. Die Sjang-Ti nu is de eerste keizer geweest en van hem stammen alle de opvolgers af, zoo ook de tegenwoordige bestuurder van het Rijk der Bloemen. Deze is dus reeds door zijn geboorte verheven boven de gewone goden. De hemel, vereerd in Sjang-Ti, staat bovenaan in vereering, dan volgt de keizer en ten slotte de gewone goden.

Wat zijn nu de Mandarijnen? Dat zijn de vertegenwoordigers van den keizer en zij hebben tot taak zijne bevelen te doen gehoorzamen. We zagen den keizer boven de gewone goden verheven dus zijn deze ook gehouden zijne bevelen door bemiddeling der Mandarijnen gegeven te gehoorzamen. Het spreekt van zelf dat zoodoende de Mandarijnen zich ook verheven achten boven de gewone goden en dientengevolge met minachting neerzien op die goden.

Deze zelfde toestand bestaat nu ook in den Archipel, doordat de hoofden der Chineezen zich met Mandarijnen gelijk stellen en dientengevolge laag neerzien op de minderen goden. De eeden door hen dus voor die mindere goden afgelegd, hebben volstrekt geen waarde.

Deze twee bijkomende omstandigheden, gevoegd bij de tallooze formaliteitsmoeielijkheden bij den tempeleed voor-

---

1) DE GROOT, Feesten en gebruiken van de Emoy-Chineezen, p. 538 v.

komende, dringen mij te verklaren, dat deze evenmin als de gewone eed te gebruiken is, om goed gewaarborgde getuigenissen te verkrijgen.

Wat zal dan moeten geschieden om de wettelijke regeling te kunnen nakomen? Zooals ik vroeger op pag. 1 zeide is de eed een godsdienstige handeling waarbij het Opperwezen wordt aangeroepen. Aan wien moet nu volgens 't Chineesche geloof daarbij worden gedacht? De Chineezen kennen niet zooals wij een God, Schepper van Hemel en en Aarde. Hij beschouwt 't geen hij om zich heen ziet en philosopheert er volstrekt niet over hoe dat alles tot stand gekomen is. En toch schreef ik zooeven het woord „Hemelbestuurder" doch dit scheelt veel met „Schepper." Wij moeten dan ook nooit dien Sjang-Ti, Hemelkeizer, gelijkstellen met God, met Allah. 1). Om goed de positie van den Hemelbestuurder te begrijpen dient men met enkele woorden de godsdienstige begrippen der Chineezen na te gaan. Duizenden jaren zijn niet in staat geweest den oorspronkelijken eeredienst te verdringen. Wel zijn nieuwe denkbeelden bij de oude ingevlochten, doch de basis van alles is nog de oude eeredienst der Voorvaderen, de verheerlijking der afgestorvenen.

Hoe kwam men tot dien eeredienst? Evenals alle volken in den beginne zich moeielijk rekenschap konden geven, van hetgeen om hen gebeurde zonder te denken aan de een of andere kracht, die dit of dat verschijnsel teweeg bracht, aan den invloed van geesten, evenzoo dachten de Chineezen zich de wereld vol van goede en kwade geesten, Onder de goede verkregen natuurlijk plaats, de personen die hen tijdens hun aardsch leven goedgezind waren ge-

---

1) DE GROOT, Emoy-Chineezen, 541.

weest, terwijl zij die hen 't leven onaangenaam gemaakt hadden als kwade geesten voortleefden.

Zoo ontstond van lieverlede een vereering van geesten, zielen van afgestorvenen. Deze werden aangeroepen om de levenden te steunen, te helpen, voorwerpen worden neergelegd om die onzichtbare wezens te voeden, te kleeden, schuilplaats te verschaffen, in een woord het hem zoo aangenaam mogelijk te maken. Tabletten of zieleborden 1) werden voor den overledene gemaakt opdat zijne ziel rondzwervende er een schuilplaats in kunne vinden. Het zijn plankjes die verticaal geplaatst zijn op een blokje; op zulk een plankje zijn ingegrift de namen van den overledene met dien van de dynastie waaronder hij is overleden, tevens worden zijn functiën vermeld, in 't kort dus des menschen levensgeschiedenis. Deze zielborden, die waarschijnlijk vroeger den vorm van poppen gehad hebben, zijn geplaatst in een of meerdere tabernakels expresselijk daarvoor vervaardigd. In ieder Chineesch huis kan men deze vinden 2), een offertafeltje is er voor geplaatst waarop, telkens als 't noodig is, geofferd wordt aan de voorvaderen en huisgoden.

Dit offeren nu geschiedt zeer dikwijls, o. a. op elken

---

1) DE GROOT: Kongsiewezen, pag. 90.

2) De tabernakels zijn vaak prachtig versierd en kostbaar uitgesneden. Ze zijn in 2 deelen gescheiden, zoodat rechts de huisgoden staan en links de familietabletten. Zijn die kastjes ten slotte te klein geworden, dan maakt men vaak *een* tablet, waarop voor 6 personen plaats is; de oorspronkelijke tabletten worden dan verbrand of begraven. Niet alleen echter worden deze tabletten in huis bewaard, doch vaak richt een clan een familietempel op, waar dan die voorwerpen op dezelfde wijze als in huis bewaard worden. Een dienaar van den tempel, *geen* priester, houdt de familieleden op de hoogte wanneer er voor de gestorvenen geofferd moet worden, hij houdt alles in orde, zoowel 't in- als uitwendige van dien tempel.

1e en 15e van de maand; verder bij elke feestelijke gelegenheid worden de voorvaderen herdacht, als bij 't nieuwe jaar en op den 2en dag van het jaar. Zoo ook op den 3en dag van de 3e maand 1), alsdan wordt de zegen afgesmeekt over 't rijpende koren en de eerstelingen van den reeds gedeeltelijk binnengekomen oogst geofferd en zoo zijn er nog tal van andere feestdagen waarop de voorvaderen herdacht worden 2).

Dit offeren aan en vereeren van die voorvaderen geschiedt in den laagsten tot den hoogsten stand toe. Zelfs de Keizer, de hoogste heerscher hier op aarde, brengt jaarlijks een groot offer aan zijne voorvaderen op 't daarvoor bestemde Hemelaltaar. Zie slechts wat EDKINS ons hieromtrent mededeelt 3). The emperors of China invite their ancestors to sit at the banquet with Shang-te the supreme ruler. On the upper terrace 4) of the altar the tablet of Shang-te, inscribed „Hwang-tien Shang-te" 5) is placed, facing south immediately in front of the kneeling Emperor. The tablets of the Emperors ancestors are arranged in two

---

1) DE GROOT, Emoy Chin. pag. 14, 22, 162.

2) 5e maand, 5e dag, Zomerfeest.

6e maand, 15e dag, als de helft van 't jaar daar is.

Herfstfeest, ofschoon dat sterk Boeddh. gekleurd is, toch worden de voorouders niet vergeten.

7e maand, 15e dag.

9e maand, 9e dag.

Verjaardag der Dooden.

Oudejaarsfeest.

Zie DE GROOT, Emoy Chin. pag. 322, 354, 422, 438, 436.

3) DE GROOT, Emoy Chin. 540.

4) Het reusachtig altaar bestaat uit 3 kolossale wit marmeren ronde terrassen.

5) d. w. z. Alleenheerscher-Hemel, oudste Keizer.

rows, facing east and west, offrings are placed before each tablet.

Hieruit ziet men dus dat de voorvaderenvereering algemeen in gebruik is.

Tevens is het in China een algemeene stelregel, dat elk kind den diepsten eerbied en achting verschuldigd is aan zijn vader, wat uitgedrukt wordt door „Hao", wat ook beteekent onderworpenheid. Allee wat een kind verwerft is voor den vader, zoolang deze leeft zijn zijne zonen aan zijne macht onderworpen. Zeer duidelijk komt dit uit in eene symbolische handeling die men pleegt te verrichten bij 't Nieuwjaarsfeest 1).

Alsdan plaatsen zich de ouders ter zijde van 't altaar, waar de afgodsbeelden en tabletten ter vereering der voorouders zijn opgericht, en ontvangen dan de hulde hunner kinderen. Vanaf den oudsten te beginnen, knielen de zoons voor hen neer en maken de beweging alsof zij 't hoofd willen slaan op den grond, doch zoo ver laten de ouders 't nooit komen want de etiquette verbiedt dat. Evenwel is dit toch een duidelijk staaltje van de bekende onderworpenheid die men verplicht is aan zijn ouders.

De Chineezen vinden in deze slaafsche onderworpenheid niets, zij weten ook dat als zij sterven ze hunne voorvaderen weer te dienen hebben, doch ze worden getroost door 't denkbeeld, dat weer hunne zoons op hun beurt hen hier op aarde zoowel als hiernamaals zullen dienen, een groot aantal zonen is dus voor hen een wenschelijke zaak. Het idee, wie hier op aarde heerscht zal ook hiernamaals heerschen is voor de Chineezen dus eveneens een zekere waarheid.

---

1) DE GROOT, Emoy-Chineezen, pag. 9.

Is het nu te verwonderen, dat waar zulke ideeën voorzitten de overtuiging vast en zeker is, dat de eerste Keizer over ons allen heerscht? Ziedaar in 't kort 't begrip van den oppersten bestuurder ontwikkeld.

Bij dezen Keizer nu, onder verschillende benamingen vereerd, is 't, dat ik zou wenschen, dat de Chineezen den eed aflegden. Ik zeg onder verschillende namen, want onder den naam van Sjang-Ti is 't alleen den Chineeschen Keizer geoorloofd hem te vereeren.

Indien 't afleggen van eeden, bij dezen Hemelbestuurder die echter door den loop der tijden met den Hemel geïdentificeerd werd, niet aannemelijk mocht zijn, dan zouden daartegen in de eerste plaats de Chineesche godsdienstige begrippen zich moeten verzetten, ik kan echter aantoonen dat dit volstrekt niet 't geval is en de later nog op te noemen voordeelen aan deze eedsaflegging verbonden dringen mij de meening op, dat zij de meest geschikte is.

De godsdienstige stelsels, welke zich er tegen zouden kunnen verzetten zouden dan moeten zijn 't *Confucianisme*, *Taoisme* en *Boeddhisme* 1).

Beide eerste, als op vaderlandschen bodem geteeld, zijn doortrokken van de oud Chineesche denkbeelden en verzetten zich volstrekt niet tegen de vereering der voorvaderen. Neen ze helpen die vereering versterken en glansrijker maken. Zoo zegt Dr. LEGGE in zijn „Chinese classics.',

1) Het noemen van deze 3 stelsels mag echter geen aanleiding geven tot 't willen verdeelen der Chineezen in zuivere Confucianisten, Boeddhisten en Taoisten. Neen, de Chinees heeft 't nimmer zoo ver gebracht om zich warm te maken over bijzondere godsdienstige stelsels. Hij neemt slechts van die stelsels datgene over wat hem aantrekt, en orneert daarmee zijne oorspronkelijke vereering der voorvaderen. DE GROOT, Emoy Chin. pag. 49, en Inleiding op Godsd. stelsels der Chineezen, pag. 570.

„There existed in China from the earliest historical times, the worship of other spiritual beings especially and to every individual the worship of departed ancestors. Confucius recognized this as an institution to be devoutly observed. He sacrificed to the dead as if they were present; he sacrificed to the spirits as if the spirits were present. He said: I consider my not being present at the sacrifice as if I did not sacrifice. The custom must have originated from a belief of the continued existence of the dead." 1)

Hieruit zien wij dus duidelijk dat Confucius volstrekt niet tegen de vereering der voorvaderen was. Dit kan door aanhalingen van andere plaatsen versterkt worden. Zoo bv. verhief Confucius de vorsten der oudheid hemelhoog omdat zij zorgvuldig de eeredienst der voorvaderen in standhielden. Verder prijst hij een der eerste keizers, Sjoen, voor den ijver waarmede hij offeranden in voorvaderlijke tempels bracht. Woe-Wang en Tsjow-Koeng de ideaalvorsten van China, 12 eeuwen voor onze jaartelling, worden niet door hem vergeten omdat zij immers ijverig aan de voorouders offerden. Deze enkele aanhalingen zouden door meerdere nog gevolgd kunnen worden, alle daarop wijzende dat Confucius zeer voor de voorvaderlijke eeredienst was.

Dan nog is 't te bewijzen dat Confucius geen hooger wezen kende dan den Hemel. Hij legde de Sjoeking 2) uit, waarin telkens van Sjang-Ti gesproken wordt als een menschelijk wezen, heerschende over hemel en aarde, belooner van het goede en straffer van het kwaad en spreekt dan bij voorkeur van dit wezen als Hemel. Als nu Confucius, die toch wel op de hoogte was van de geldende begrippen, dit zoo uitlegde dan geloof ik dat er ook wel niets op tegen

1) De Groot, Emoy Chin. p. 544.

2) Oudste historische overleveringen omtrent China.

zal zijn, zoo men den eed laat afleggen bij dien Hemelbestuurder, geidentifieerd met den Hemel.

Zoo min als 't Confucianisme evenzoo weinig verzet ook 't Taoisme zich tegen de vereering der voorvaderen en tegen die van Sjang-Ti. De hoofdreden hiervan zal wel zijn dat 't Taoisme evenals 't Confucianisme geteeld is op Chineeschen bodem. Het Taoisme heeft den eeredienst der vaderen luisterlijk gemaakt, doch wijzingen er in gebracht volstrekt niet. 1)

't Boeddhisme rest dus, doch ook hier vinden we geene afwijking ter zake. 2) Integendeel, hoewel niet op Chineeschen grond voortgekomen, heeft het geene omwenteling teweeg gebracht in de grondslagen van het oude Chineesche geloof.

Zoo ziet men is er dus feitelijk niets tegen de eedsaflegging bij den Hemel, te zeggen, veel echter er voor. Hierover aanstonds. Dat de eedsaflegging bij den Hemel best in onzen ganschen Archipel zou kunnen plaats hebben, beweer ik op grond van het feit, dat ze reeds langen tijd werd toegepast in de W. Afdeeling van Borneo. Daar toch, in Pontianak, heeft de vroegere Chineesche Tolk J. J. M. DE GROOT vaak den eed helpen afnemen en getuigt hij daarvan, dat hij nimmer koelheid of onverschilligheid ontwaarde bij de eedafleggers doch wel dat zij met ongeveinsden eerbied den Hemel aanriepen; hij houdt zich overtuigd, dat er volstrekt niet zooveel meer meineedigen onder de Chineezen dan onder de Christenen, zwerende bij God Almachtig, zullen worden aangetroffen.

Deze verklaring nu, gevloeid uit de pen van een deskundige, iemand die tijden lang verkeerd heeft onder

1) Zie 549 p. en vlg der Emoy Chineezen.

2) Zie hoofdst. 7e maand DE GROOT, Emoy Chineezen.

allerlei soort van Chineezen, spreekt, dunkt mij, vóór 't toepassen van den eed bij den Hemel.

Wellicht zou men hiertegen willen aanvoeren dat van dien eed echter alleen sprake zou kunnen zijn tegenover Emoy-Chineezen, deze bedenking komt mij echter minder juist voor, alle Chineezen toch kennen den Shang-Ti, den opperbestuurder, den alleenheerscher, den Hemel.

Dan nog vindt men in de W. Afdeeling van Borneo zoowel Foekjen als Hokło en Hakka Chineezen, deze drie soorten nu zijn ook over onzen ganschen Archipel verspreid en zoo ze nu in W. Afdeeling zich bereid verklaren den eed bij den Hemel af te leggen, wat is er dan op tegen om dien elders ook van hunne broeders en stamverwanten af te nemen? Ik geloof, niets.

Indertijd, ik meen in 1884, is te Batavia eene poging gedaan om dien eed in te voeren, doch, naar ik vernomen heb, is het bij die eenige poging gebleven, later paste men den eed bij den Hemel niet meer toe en keerde tot de oude sleur terug.

Op de Buitenbezittingen, behalve in W. Afd. van Borneo, heeft men er zelfs nooit eene poging toe gedaan, algemeen is daar dan ook sprake van „Potong Ajam" als type van Chineesche eedsaflegging.

Het is wel jammer dat men in Batavia den hemeleed niet gehandhaafd heeft, vooral daar hij zoo eenvoudig is.

Laat mij nu ten slotte mededeelen, op welke wijze deze eed afgenomen moet worden om daarbij aan toe te voegen het *vóór* van deze eedsaflegging boven de beide andere, die in den tempel en die met 't afslaan van den kippenkop gaat gepaard.

Men voere den Chinees, die getuigenis moet afleggen, naar buiten en laat hem dan, in 't bijzijn van den Chi-

neeschen tolk, nadat hij alvorens zijn staart ontrold heeft, plechtig zeggen: „Ik zweer bij den Hemel, dat ik de waarheid en niets dan de waarheid zal zeggen in het proces, zoo ik dit niet doe, dat dan mijn lichaam te gronde ga". Deze zelfvervloeking late men niet achterwege. Tijdens 't afleggen van dezen eed houde de Chinees drie wierookstaafjes in de hand, dit toch is hij altijd gewoon te doen zoo hij voor zijne Goden verschijnt. Ook zij er een wierookpotje aanwezig, waarin hij de staafjes leggen kan. Na 't afleggen dezer verklaring buige hij zich op Chineesche wijze voor den Hemel.

Op deze manier nu zou ik den eed willen afnemen. Prof. DE GROOT geeft in zijne „Aanteekening omtrent Chineesche eeden" aan, dat eerst de verklaring gedaan moet zijn en daarna de eed wordt afgelegd, dat men niets dan de waarheid heeft gezegd. Ik meen echter dat er niets aan een de getuigenissen voorafgaanden eed in den weg staat.

De door mij aangegeven eedsaflegging brengt ook mede dat al wat in een proces gezegd wordt onder de termen van de strafwet valt.

De voorlezing der strafbepalingen omtrent meineed voor de eedsaflegging, door den Hooggel. DE GROOT wenschelijk geacht, acht ik niet per se noodig De wet toch is afgekondigd en wordt geacht binnen bepaalden tijden overal in den Archipel bekend te zijn en dus is 't niet noodig, telkens als er een kans bestaat dat de wetsbepaling overtreden zal worden, deze eerst voor te houden. Iedereen wordt geacht de wet te kennen, en in dit opzicht staan de Chineezen geheel gelijk met de Europeanen. Hier te lande zelfs zijn er nog menschen die niet kunnen lezen en dus geen notitie van de wet kunnen nemen. Dit laatste nu, — 't is een gelukkig verschijnsel, — zal bij de Chineezen niet

plaats grijpen. Allen toch kunnen lezen en schrijven en zijn dus volkomen in staat zich op de hoogte te stellen van de wet.

Wat nu zijn de voordeelen van de door mij gewenschte eedsaflegging?

Primo, vervalt 't benoemen van een Commissie uit de Rechtbank die aanwezig moet zijn bij 't afleggen der Chineesche tempeleeden; de tolk toch is voldoende om de eedsaflegging te controleeren.

Secundo, vervalt ook 't verdagen van de zaak, totdat eed zal zijn afgelegd; dit toch gebeurt vaak en geeft dan dikwijls aanleiding tot rekking van het proces.

Geen verwijzing van de eedsaflegging naar een of anderen tempel is meer noodig.

Tertio, doordat de eed niet in een tempel wordt afgelegd, is ook vervallen de kwestie of een beeld „sin" bezit of niet (zie bl. 62), daar de Hemelbestuurder niet door een beeld wordt vereerd 1).

Quarto, is ook door 't niet noodig zijn van eedspapier de kwestie vermeden, welke ik op pag. 51 besprak. Immers de Chinees legt nu zijn eed af en alles wat hij daar nu verklaart wordt door den Griffier opgeteekend. Geen kwestie over het al of niet aanwezig zijn van meineed in den zin van pag. 54 zal kunnen rijzen.

---

1) Elders meldde ik reeds dat de Hemelgod de eerste Keizer is, dus een sterveling. Hij wordt dus vereerd in een tablet, welk tablet natuurlijk berust in een der keizerlijke tempels ter eere van hem opgericht.

Prof. DE GROOT zeide mij slechts *éénmaal* een beeld gezien te hebben van den Hemelgod in de buurt van Emoy, dat is dus natuurlijk een zeldzaam iets, en de bevolking daar liep harde kans dat dit beeld, zoo 't ter oore kwam der Mandarijnen, zou worden geconfiskeerd omdat de persoon van Sjang-Ti te hoog is om in beeldvorm aangebeden te worden door 't plebs en dus met andere Goden te worden gelijkgesteld.

Deze voordeelen nu, welke alle wijzen op eene vereenvoudiging van den eed, zijn volgens mijn idee wel van dien aard dat ze overwegend zijn en, zoo er soms een maatregel ten opzichte der Chineesche eeden genomen mocht worden, dan mag er wel degelijk op dergelijke vereenvoudiging worden gelet.

In het kort komt dus mijn betoog hierop neer, dat èn de gewone (potong ajam) èn de tempeleed niet deugen en ten zeerste verbetering zoo niet afschaffing behoeven.

Behalve de formaliteitsmoeielijkheden waartoe de laatste leidt, strijdt de eerste vaak tegen het godsdienstig stelsel der Chineezen.

STELLINGEN.

I.

De eedsaflegging, bekend als „potong ajam" verdient afkeuring.

II.

De eedsaflegging, aanbevelenswaardig voor Chineezen, is die, welke geschiedt onder aanroeping van den Hemel.

III.

Het ware wenschelijk dat in 't 3de lid van Art. 92 Ind. Regl. van Rechterl. Organisatie in plaats van: hoofdpanghoeloe of priester, stond: adviseur.

IV.

De inrichting van 't Indische Centraal Bestuur in Engelsch-Indië is te verkiezen boven die in onze Nederlandsch-Indische bezittingen.

V.

Onder de woorden „bevel of andere soortgelijke acte in Art. 1274 Burgerl. Wetb. is ook in gebreke stelling bij brief begrepen.

VI.

Het beding bedoeld in Art. 1285 Burgerl. Wetb. is een strafbeding.

VII.

De bepaling van Art. 51 Wetb. v. Kooph. is terecht uit het Ontwerp op de Vennootschappen verdwenen.

VIII.

De trekker van een wisselbrief heeft tegen den acceptant geen wisselactie.

IX.

Het ware wenschelijk dat de vrouw, de eisch tot echtscheiding instellende, terstond gebruik mocht maken van de behoedmiddelen haar in Art. 825 Wetb. v. Burgerl. Rechtsv. gegeven.

X.

Zoolang de wet, bedoeld bij Art. 152 1e lid van de Grondwet, niet aanwezig is, is 't aan het openbaar gezag geoorloofd in 't algemeen belang eigendom te vernietigen, zonder toekenning van schadeloosstelling.

XI.

Art. 245 Gem.wet laat niet toe dat andere dan physieke personen (dus geen Naaml. Vennootsch.) in hoofdelijke omslagen of andere plaatselijke directe belastingen worden aangeslagen.

XII.

De masseur zal bij 't uitoefenen van zijn beroep alleen dan niet strafbaar zijn, volgens Art. 436 Wetb. van Strafr., wanneer hij niet zelfstandig optreedt, maar handelt onder toezicht of op last van een geneeskundige.

XIII.

Het vereischte van art. 33 Wetb. v. Strafr., dat voorwerpen, om verbeurd verklaard te kunnen worden, den veroordeelde moeten toebehooren, geldt ook voor de imperatieve verbeurdverklaring der Artt. 214, 223, 234 Wetb. v. Strafr.

XIV.

„Terstond daarna" in Art. 40 Wetb. v. Strafv. beteekent: terstond na 't plegen van het strafbaar feit, en slaat ook op 't slot van het artikel.

XV.

In de definitie van tutela, gegeven door SERVIUS SULPICIUS, L. 1 pr. Dig. XXVI. 1, slaat „in capite libero" op den voogd.

XVI.

Het oprichten van arbeidsraden is wenschelijk.